

Политическа и социална интеграция на мигрантските общности: сравнително изследване.

Състоянието в Белгия, Франция, Италия, Испания и
Гърция

Кратък вариант

Брюксел, декември 2012

Този доклад става възможен с финансиране на Европейската комисия. Въпреки това, становищата, изразени в този доклад, са изцяло на автора и Комисията не носи отговорност за каквото и да е ползване на съдържащата се в него информация.

Съдържание

1. **Увод**

ЧАСТ 1

2. **Да бъдеш гражданин**
3. **Правната рамка на ЕС**
4. **Вътрешна миграция**
5. **Политическо участие**

ЧАСТ 2

6. **Сравнителното изследване**
 - i. **Полската общност в Белгия**
 - ii. **Португалската общност във Франция**
 - iii. **Румънската общност в Италия**
 - iv. **Румънската общност в Испания**
 - v. **Българската общност в Гърция**
7. **Заклучителни бележки и препоръки**

Резюме

Целта на европейския проект „Достъп до права и граждански диалог за всички” е да се проучи как граждани на Европейския съюз (ЕС), пребиваващи в държава-членка на ЕС, различна от тяхната собствена, участват в демократичния живот на страната им на пребиваване и на ЕС като цяло. Освен това, проектът има за цел да увеличи наличната информация за европейските граждани, пребиваващи в държава-членка, различна от тяхната собствена, да им предостави стимули да гласуват и да бъдат избирани в общински и европейски избори, и да се повиши тяхната осведоменост за основните права и борбата срещу расизма и ксенофобията. Освен това, тъй като присъствието на жените на ключови за вземането на политически решения позиции често е ниско, проектът има за цел да постави директния въпрос за необходимостта да се увеличи участието на женски сдружения на граждани на ЕС, пребиваващи в държавите-членки, различни от тяхната собствена.

Този проект е разработен в пет различни страни, изследвайки условията на живот на най-големите мигрантски общности от ЕС във всяка страна.

За да се изпълнят тези цели бе предприето представеното по-долу проучване; този доклад е обобщение на по-широкото изследване, представено на уеб портала „Да бъдеш гражданин”. (www.beingcitizen.eu). Видеоклип по проекта също ще бъде достъпен на интернет адрес: <http://blog.transit.es/access2rights>.

Това проучване е сравнение между национални проучвания, които бяха проведени в държавите-членки, участващи в проекта. Всяко едно от тези национални проучвания беше фокусирано върху специфична мигрантска общност: португалски мигранти, живеещи във Франция, полски имигранти, живеещи в Белгия, български мигранти, живеещи в Гърция, и румънски мигранти, живеещи в Италия и Испания.

Анализът на проучваните общности показва, че тези групови модели на миграцията са започнали преди присъединяването на техните родни страни в ЕС. През този период емиграцията се основава главно на икономически и политически причини. Техните истории на миграция са започнали с туристически визи, а в някои случаи някои от имигрантите са получили статут на бежанци. Въпреки това, тази ситуация е довела до обстоятелството

огромен брой от мигранти да живеят в незаконно или полузаконно положение в продължение на много години. Но присъединяването на техните родни страни към Европейския съюз доведе до легализация на присъствието им и признаването на техните граждански права като граждани на ЕС.

1. Увод

На 19 април 2007 г. Европейският съвет (ЕС) прие Решение № 252/2007. Това създаде специалната програма „Основни права и гражданство” като част от общата програма „Основни права и правосъдие”. Целта бе да се допринесе за укрепването на свободата, сигурността и правосъдието в периода между 2007 и 2013.

Трите ключови цели – свобода, сигурност и правосъдие – трябваше да бъдат развити успоредно със същата степен на интензивност. Това трябваше да даде възможност за разработването на цялостен подход, основан на принципите на демокрацията, зачитането на основните права, свободата и върховенството на закона.

За да се направи това, ЕС публикува покана за представяне на предложения JUST/2010/FRaC/AG, която има за цел да подкрепи организации като тези с нестопанска цел, доброволчески сдружения, фондации, неправителствени организации и други подобни органи в преследването на общия европейски интерес за насърчаване на гражданството на ЕС и укрепване на свободата, сигурността и правосъдието.

Европейският проект „Достъп до права и граждански диалог за всички” е разработен в този контекст и ние искаме да изразим нашата благодарност за сътрудничеството на нашите изключително ангажирани с проекта партньори. Проектът има за цел да разгледа начина, по който гражданите на ЕС, пребиваващи в страни-членки на ЕС, различни от тяхната собствена страна, участват в демократичния живот на страната им на пребиваване и Европейския съюз (ЕС).

Освен това, той има за цел да предостави на европейските граждани, пребиваващи в държава-членка на ЕС, различна от тяхната собствена, по-голяма информация и стимули, за да гласуват и да бъдат избирани в местни и европейски избори, а така също и да гарантира, че тези хора са по-добре информирани за техните основни права и борбата срещу расизма и ксенофобията. Освен това, тъй като присъствието на жените на ключови за взимането на политически решения позиции често е ограничено¹, проектът се стреми да постави един

¹ Например, процентът на жените в Европейския парламент е около 35%; според проучване на Евробарометър за жените и европейските избори 53% от жените, които са взели участие в проучването, смятат, че жените трябва да бъдат насърчавани повече, за да участват в политиката. Тази цел е наред с другата цел на проекта – за насочване към конкретните проблеми, свързани с расизма, ксенофобията и

допълнителен въпрос: необходимостта да се засили участието на женски сдружения, създадени от граждани на ЕС, пребиваващи в държава-членка, различна от тяхната собствена.

За да се изпълнят тези цели бе предприето представеното по-долу проучване; този доклад е обобщение на по-широкото изследване, представено на уеб портала „Да бъдеш гражданин” (www.beingcitizen.eu).

Сравнителното проучване, изложено по-долу, се основава на емпирични данни и се фокусира върху участието на граждани на Европейския съюз, пребиваващи в държава-членка, различна от тяхната собствена, в общински и европейски парламентарни избори. Също така то се концентрира върху участието на представителни сдружения на ненационални граждани на ЕС, в частност на женски асоциации, в демократичния живот на приемащата страна и на ЕС като цяло.

Това проучване е сравнение между национални проучвания, които бяха проведени в държавите-членки, участващи в проекта. Всяко едно от тези национални проучвания беше фокусирано върху специфична мигрантска общност: португалски мигранти, живеещи във Франция, полски имигранти, живеещи в Белгия, български мигранти, живеещи в Гърция, и румънски мигранти, живеещи в Италия и Испания.

Що се отнася до методологията, анализ е извършен за всяка страна-партньор. Мигрантските общности, които бяха изследвани, бяха избрани според тяхната относителна значимост в страните по проучване. Всички партньори по проекта имаха възможност да изберат един експерт по основните права, и по-специално по избирателните права, или в областта на миграцията, който да ги подкрепи в техните изследвания.

Изследването е фокусирано върху културни и представителни сдружения на проучваните общности и анализира характеристиките на тези общности, тяхната организация и участие в политическия живот на страната-домакин. Друга важен акцент на изследването бе идентифицирането на добри практики в гражданските образователни инициативи спрямо ненационалните граждани на ЕС; това беше последвано от редица препоръки, касаещи нуждите на тези мигранти, включително и това, което би трябвало да се направи, за да се повиши участието им в местни и европейски избори.

дискриминацията, които могат да съществуват между гражданите на ЕС, пребиваващи в страна-членка, различна от тяхната собствена, и населението на страната и други общности на имигранти, пребиваващи законно в страната.

Изследването даде възможност да бъде проучен животът на пет различни общности на имигранти от ЕС, живеещи на територията на друга държава-членка на ЕС, както и как тези хора се ползват от своите граждански права, определени в законодателството на ЕС. Това беше направено чрез обединяване на националните проучвания, за да се представи по-широк разбиране за гражданството в ЕС.

ЧАСТ 1

2. Да бъдеш гражданин

Съгласно член 20 от Договора за функционирането на Европейския съюз (TEFU), гражданинът на ЕС е лице, което притежава гражданство на държава-членка на ЕС. В този смисъл гражданството на Съюза се добавя към националното гражданство и не го измества. Всяка държава от ЕС определя свои собствени условия за придобиване и загубване на гражданството на тази страна.² Първоначално, единствените хора, предвидени в договорите, са работниците, тъй като законодателството на ЕС гарантира свободното движение на икономически активните лица, но не непременно на други хора. Въпреки това, улесняването на работниците да се придвижват в ЕС е стъпка към правилното разпределение на труда в рамките на общия пазар.³ В същото време, въпреки че законодателството е изготвено основно за работниците, Договорът от Маастрихт предоставя на всички европейци европейско гражданство. Днес има около 500 милиона европейски граждани в 27-те държави-членки на Европейския съюз и този брой ще се увеличи с една бъдеща европейска експанзия. Първоначално концепцията за европейско гражданство е повече символична, отколкото съществена,⁴ но с течение на годините неговата роля е доразвита чрез съдебни решения на Съда на Европейските общности (СЕО).⁵

Освен това, влизането в сила на Договора от Лисабон допълнително укрепи понятието за гражданство на ЕС. По-специално, ДФЕС определя правата на гражданите на ЕС и дори

² Вж.: Доклад за гражданството на ЕС за 2010, Премахване на пречките за правата на гражданите на ЕС, COM (2010) 603 окончателен, 27.10.2010.

³ Lamassoure, A. (2008). *The citizen and the application of Community law*.

⁴ Opinion AG Colomer, Case C-228/07, *Petersen*, [2008] nyr, paragraph 26.

Становище AG Colomer, дело C-228/07, *Petersen*, [2008] все още непубликувано, параграф 26.

⁵ По-специално, Съдът на Европейските общности (ECJ) посочва, че гражданството на ЕС е „предопределен да бъде основния статут на гражданите на държавите-членки, даващо възможност на тези, които се намират в същото положение, да се ползват – в рамките на обхвата на Договора – от еднакво правно третиране, независимо от тяхната националност” (Съд на Европейския съюз, дело C-184/99 *Grzelczyk* [2001], ECR I-6193, параграф 31). Следователно, гражданството на ЕС е подобрило значително индивидуалните права. По-специално, Съдът на Европейските общности постанови, че гражданите имат право да пребивават в друга държава-членка, само защото те са граждани на ЕС, като по този начин признава гражданството на ЕС като източник на правото на свободно движение. (дела C-200/02, *Zhu и Chen* [2004] ECR I-9925, параграф 26).

пояснява, че предвидения от него списък не е изчерпателен. В същото време, с вкарването в сила на Хартата на основните права на ЕС (ХОП) в сила Договорът допълнително подсилва идеята за гражданството на ЕС. По-специално, преамбюлът на ХОП гласи, че ЕС „поставя всеки индивид в центъра на своята дейност чрез установяването на гражданство на Съюза и чрез създаването на пространство на свобода, сигурност и правосъдие”.

3. Правова рамка на ЕС

Гражданството на ЕС е основната връзка, която всички европейци имат с Европейския съюз. Според Съда на ЕО, европейското гражданство може да се счита за основен статут на гражданите на държавите-членки. В рамките на Договора това гарантира, че хората, които са в едно и също положение, се ползват от еднакво третиране пред закона, независимо от тяхната националност. Следователно, гражданството на ЕС е повишило значително индивидуалните права. В същото време, това увеличава усещането на хората за идентификация с ЕС, помага за насърчаване на европейско обществено мнение и европейско политическо съзнание, както и на чувството за европейска идентичност.⁶

Както бе посочено по-горе, гражданин на ЕС е всяко лице, което притежава гражданство на държава-членка на ЕС. В същото време гражданите на ЕС са също носители на права на ЕС. Този статут осигурява на гражданите на ЕС определени основни права и ползи в много области на всекидневния им живот.

Правата, свързани с гражданството на ЕС, са твърдо застъпени в първичното право на ЕС и са значително доразвити във вторичното право. По-специално, Договорът за функционирането на Европейския съюз и Хартата на основните права съдържат (без това да е изчерпателно) редица права, които са свързани с този статут:

⁶ Вж.: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/citizen/citizens/article_7174_en.htm

- Правото на движение и пребиваване свободно в рамките на ЕС⁷
- Правото гражданите да избират и да бъдат избирани в европейските парламентарни и общински избори⁸
- Правото на дипломатическа и консулска закрила⁹
- Правото на петиция до Европейския парламент¹⁰
- Правото за подаване на жалба до Европейския омбудсман¹¹
- Правото на свобода от дискриминация въз основа на националността¹²
- Правото на контакт и за получаване на отговор от всяка институция на ЕС на един от официалните езици на ЕС
- Правото на достъп до документи на Европейския парламент, Европейската комисия и Европейския съвет при определени условия
- Правото на равен достъп до държавна служба на ЕС
- Правото на добра администрация
- Правото на граждански инициативи, чрез които 1 милион граждани от най-малко една четвърт от държавите-членки на ЕС могат да призовават Европейската комисия да представи предложения за правна реформа в области, където Комисията иначе не би имала власт да го направи.¹³

7 Член 20 буква а) и член 21 от Договора за функциониране на ЕС (ДФЕС); член 39 на CFR: „Всеки гражданин на Съюза има право да се движи и да пребивава свободно на територията на държавите-членки при спазването на ограниченията и условията, предвидени в договорите и чрез мерките, приети за тяхното осъществяване”. Тези права са посочени в Директива 2004/38/ЕС.

⁸ Член 20, буква б) и 22 от ДФЕС;

⁹ Член 20, буква в) и 24 от ДФЕС: Това е правото на защита от дипломатическите и консулските власти на всяка друга страна на ЕС. По-специално: „Всеки гражданин на Съюза, на територията на трета страна, където държавата-членка, на която той е гражданин, не е представена, има право на защита от дипломатическите или консулските власти на всяка държава-членка при същите условия както и гражданите на държавата-членка”.

¹⁰ Член 20, буква г) и 24 от ДФЕС: „Всеки гражданин на Съюза и всяко физическо или юридическо лице, което пребивава или има седалище в държава-членка, има право на петиция до Европейския парламент”.

¹¹ Член 20, буква г) и 24 от ДФЕС.

¹² Чл. 18 от ДФЕС.

¹³ Член 11, параграф 4 от Договора за Европейския съюз: Договорът от Лисабон въвежда една нова форма на общественото участие на гражданите в политиката на Европейския съюз – инициативата на европейските граждани (ЕГИ). Както се изисква от Договора, по предложение на Европейската

От правна гледна точка, гражданството показва връзката между индивида и общността (обикновено държавата) и статута, с които са свързани важни права. Както беше подчертано от Вирджиния Лиъри, гражданството се свързва с „множество от права – най-вече, политическо участие в живота на общността, право на глас, както и правото да бъде получена определена защита от общността – както и задължения”.¹⁴ В този смисъл, политическото участие може да бъде определено като действията на отделни граждани, насочени към оказване на влияние върху структурата на обществото.¹⁵ Основата на демократичните общества е детерминирана от възможността, предоставена на гражданите, на гласуване и избор на свои представители като част от изборния процес, което позволява правителството да бъде израз на волята на гражданското общество. Въпреки това, политическото участие може да приеме много форми, включително принадлежност към политически партии, следвайки политически дебати, участие в предизборни кампании, записване в петиция, контакт с политици, писане на писма до представители на правителството и ставане на кандидат в изборите.

4. Вътрешна миграция

Правата, посочени по-горе, са дълбоко свързани с феномена на миграцията. Човешката миграция е движението на хора от една област в друга, понякога на далечни разстояния или в големи групи. Исторически това движение е номадско, често причинявайки значителен конфликт с местното население и неговото изместване или културна асимилация. Хората, които мигрират към друга територия, са наричани имигранти, докато в отправната

комисия, Европейският парламент и Съветът приеха регламент, който определят правилата и реда за този нов инструмент (Регламент (ЕС) № 211/2011) на Европейския парламент и Съвета по гражданската инициатива. Организаторите на дадена гражданска инициатива, гражданският комитет, съставен от най-малко 7 граждани на ЕС, които пребивават в най-малко 7 различни държави-членки, имат 1 година, за да съберат необходимите заявления за подкрепа. Броят заявления за подкрепа трябва да бъде заверен от компетентните власти в съответната държави-членки. Комисията разполага с 3 месеца, за да проучи инициативата и да реши как да действа по нея.

¹⁴ Virginia Leary, *Citizenship. Human rights, and Diversity*. – B: Alan C. Cairns, John C. Courtney, Peter MacKinnon, Hans J. Michelmann, David E. Smith. *Citizenship, Diversity, and Pluralism: Canadian and Comparative Perspectives*. McGill-Queen's Press – MQUP, стр. 247–264. ISBN 9780773518933.

¹⁵ González et al (2007). *Participació política i joves. Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana*. Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya. Col·lecció Estudis, 22, Barcelona.

дестинация те са известни като емигранти. Това означава, че приблизително един на всеки трийсет и пет души в света е мигрант.

На равнище ЕС миграцията има междурегионално и вътрешно измерение; тя се посочва като свободно движение на хора. Нещо повече, правото да се движат и да пребивават свободно на територията на държавите-членки на ЕС е основно право, гарантирано от договорите за всички граждани на ЕС и техните семейства.¹⁶ Общо казано, тази свобода дава възможност на гражданите на една държава-членка да пътуват, да пребивават и да намерят работа в друга държава-членка на ЕС, постоянно и временно. Идеята зад тази свобода е, че граждани от други държави-членки следва да бъдат третирани по същия начин, както граждани на страната, в която пребивават. Това право е посочено в Директива 2004/38/ЕО, която предоставя правото на движение и пребиваване в рамките на ЕС върху всички членове на семейството на дадено лице, включително и тези, които са регистрирани като партньори. По-специално, тази директива кодифицира и прави преглед на съществуващите инструменти, за да се опрости и укрепи правото на свободно движение и пребиваване на всички европейски граждани и членовете на техните семейства. Обхватът на директивата е широк, тъй като тя предвижда правата на семейния съюз на гражданите на ЕС с техните регистрирани партньори при определени условия¹⁷, и предоставя автономни права на членовете на семейството в случай на смърт или отпътуване на гражданина на ЕС, раздяла или развод на двойката. Също така тази директива въвежда новото право на постоянно пребиваване след навършването на пет години непрекъснато законно пребиваване в приемащата страна и, в крайна сметка, заменя разрешителните за пребиваване с едно просто удостоверение за регистрация, издадено от съответните органи. Освен това, тя ограничава обхвата на държавите-членки, за да се сложи край на индивидуалното право на пребиваване на основание, свързано с публичната политика, обществената сигурност или общественото здраве.¹⁸ Директивата влезе в сила през

¹⁶ Концепцията за свободното движение на хора се създаде с подписването на Шенгенското споразумение през 1985 г. и последващата Шенгенската конвенция през 1990 г., които инициираха премахването на граничния контрол между държавите-участници.

¹⁷ Партньорствата трябва да бъдат регистрирани въз основа на законодателството на държава-членка. Това осигурява на регистрирания партньор правото да придружава или да се присъедини към партньора си в държавите-членки, които третират регистрираните партньорства като равносилни на брак.

¹⁸ Вж.: Директива 2004/38/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 г. относно правото на граждани на Съюза и на членовете на техните семейства да се движат и да пребивават свободно на територията на държавите-членки, за изменение на Регламент (ЕИО) № 1612/68 и отменяща Директиви 64/221/ЕИО, 68/360/ЕИО, 72/194/ЕИО, 73/148/ЕИО, 75/34/ЕИО, 75/35/ЕИО,

април 2006 г. и замени набор от директиви и регламент, които са били приети между 1964 г. и 1993 г.

Както беше подчертано от комисаря на ЕС по въпросите на правосъдието Вивиан Рийдинг по повод Конференцията за правата на гражданите на ЕС, проведена в Брюксел през юни 2010 г., „в съответствие с оценките през 2008 г. 11,3 милиона европейски граждани живеят в държава-членка, различна от тяхната родна държава-членка по произход. Много повече хора имат трансграничен опит, когато пътуват, учат или работят, вероятно омъжвайки или развеждайки се, закупувайки или наследявайки имот, гласувайки, получавайки медицинско лечение или просто пазарувайки онлайн от компании в други държави-членки на ЕС. Например, има 16 милиона брака, включващи трансграничен аспект. Два милиона европейски студенти са учили в друга държава-членка след стартирането на програмата „Еразъм“ през 1987 г. „Освен това, много граждани на ЕС редовно пътуват до други държави-членки за бизнес или туризъм и се наслаждават на ускорени проверки по границите или дори без гранични проверки въобще”.

В Европа междурегионалните миграционни потоци се влияят от условията на трудовия пазар и географската близост. В няколко случая, включително и в някои от тези, анализирани в това проучване, имиграцията започва преди присъединяването на страната, откъдето произхожда емигранта, към ЕС. Тази форма на имиграцията се дължи главно на икономически и политически причини и мигрантите често са напуснали страни, откъдето произхождат, с туристически визи, а в някои случаи тези хора дори може да се считат за бежанци. Това е оставило множество мигранти с незаконен или полузаконен статут в продължение на много години. На последно място, присъединяването на страните, откъдето произхождат, към ЕС е донесло със себе си промяна в техния статус: легализация на тяхното пребиваване и признаване на техните граждански права като граждани на ЕС.

Правата, свързани с гражданството на ЕС, се основават на връзката между гражданите на ЕС и самия ЕС; те са насочени към хора, които са решили да се ползват от статута на европейски

90/364/ЕИО, 90/365/ЕИО и 93/96/ЕИО, и *Официален вестник на Европейския съюз* L 158/77 от 30 април 2004 г. *За пълно описание на Директива 2004/38/ЕО вж.: Право на гражданите на Съюза и членовете на техните семейства да се движат и пребивават свободно в рамките на Съюза, Наръчник за това как да получите най-доброто от Директива 2004/38/ЕО*, Генерална дирекция за „Правосъдие, свобода и сигурност”. На разположение на: http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/guide_2004_38_ec_en.pdf.

гражданин и да заминат или пребивават в друга държава-членка, и да предоставят на такива хора същия статут на граждани на ЕС като този на хората, родени в тази държава-членка.

Въпреки това, както беше подчертано в Доклада за гражданството на ЕС за 2010 г., разлика все още съществува между приложимите правни норми и реалността, с която се сблъскват гражданите на ЕС в тяхното ежедневие, особено в трансгранични ситуации. Множеството пречки в начина на ползването от гражданите на ЕС на техните права е очевидно от големия брой на жалбите и запитванията, които Комисията получава всяка година, както и последните проучвания на Евробарометър.

5. Политическо участие

Гражданите на Европейския съюз често се движат и да се установят в други държави членки на ЕС, в резултат на населението на държавите-членки на ЕС стават все по-разнородни. Тези промени са били водени от феномена на европейската интеграция, като има предвид, че свободата на движение в рамките на Европейския съюз, както и процедурите, позволяващи на гражданите на ЕС да пребивават в други държави-членки са направили този процес по-проста. Освен това е вероятно, че тази тенденция ще се засили развитието на европейско общество, и по-нататъшно укрепване на концепцията за европейско гражданство.

Гражданите на ЕС, които живеят в държава-членка, различна от тяхната собствена, сега имат право да гласуват и да се кандидатира в изборите за Европейски парламент.¹⁹ Въпреки това, участието на мигрантите в ЕС в демократичния живот на техните страни на пребиваване остава много ниско. Според докладите на Евробарометър за гражданството на ЕС за 2010 г., 79% от европейските граждани твърдят, че им е познат термина „гражданин на Европейския съюз“. Въпреки това, само 43% знаят значението на термина, а 48% посочват, че не са „добре информирани“ относно техните права като граждани на ЕС. Всъщност, само 32%, което е по-малко от 1/3, се смятат за „добре“ или „много добре“ информирани за техните права като

¹⁹ Член 22(2) от ДФЕС и Директива 93/109/ЕО от 6 декември 1993 г. определят подробни условия за упражняване на правото да гласуват и да бъдат избирани като кандидат в изборите за Европейския парламент за гражданите на ЕС, пребиваващи в държава-членка, на която те не са граждани (ОВ L 329, 30.12.1993 г., стр. 34).

граждани на ЕС.²⁰ Независимо от факта, че въпросът е регламентиран преди 20 години, мигрантите в рамките на ЕС все още срещат сериозни пречки при упражняването на правото си на глас в европейските парламентарни и общински избори. Страни, които все още изискват от граждани на други държави-членки да отговарят на допълнителни условия, които не са разрешени от законодателството на ЕС, като например притежаване на национален документ за самоличност, издаден от въпросната държава-членка, са добър пример. Други държави-членки не информират адекватно гражданите на ЕС от други държави-членки относно правото им да участват в избори.

Както бе посочено по-горе, участието на европейските граждани, пребиваващи в държава-членка, различна от тяхната собствена, в изборите за Европейски парламент и местни избори (както като гласоподаватели, така и като кандидати) в страната им на пребиваване, е ниско. От 1979 г., когато са проведени първите преки избори за Европейски парламент, участието постоянно намалява и средната избирателна активност на последните избори през юни 2009 г. е само 43%. Що се отнася до местните избори във Франция през 2001 г., например, въпреки потенциала от около 1,2 милиона европейски граждани, които биха могли да участват в изборите, в избирателната система са регистрирани само 166,122²¹. Оттогава процентът на участие не се е увеличил много. Въпреки това, политическите решения, които се вземат на местно и национално ниво, имат влияние върху ежедневието на гражданите на ЕС, живеещи в други държави-членки на ЕС, в области, включващи трудовата заетост, образованието, социални и дори фискални въпроси. Следователно, участието на тези на гражданите на ЕС е важно; все пак, ниското ниво на тяхното участие отчасти се дължат на липсата на информация и стимули.

Независимо от това ниското ниво на участие в общински и европейски парламентарни избори не означава, че гражданите на ЕС, които пребивават в държава-членка, различна от тяхната собствена, не участват в демократичния живот на страната им на пребиваване. В действителност, много асоциации, представляващи граждани на ЕС, които пребивават в други държави-членки от тяхната собствена, са се ангажирали да се развие гражданството. Неправителствените организации (НПО) са стълбове на гражданското общество и играят съществена роля в развитието на диалога в гражданското общество, укрепването на демокрацията и насърчаването на основните права. Те посредничат между държавата и

²⁰ Флаш Евробарометър 294 „Гражданство на ЕС”, март 2010 година.

²¹ Данни от френското министерство на вътрешните работи.

гражданите, подпомагат развитието на нови идеи и тяхната експертиза може да бъде ползвана при изготвянето на държавната политика. Сдружения на не-национални граждани на ЕС също имат важна роля в представителството на интересите на граждани на ЕС, пребиваващи в държави-членки, различни от тяхната собствена. Те са важни посредници между не-национални граждани на ЕС, от една страна, и държавните власти и други неправителствени организации, от друга.

PART 2

6. The comparative study

Проектът „Достъп до права и гражданския диалог за всички” има за цел да насърчи участието на мигрантите в ЕС в демократичния и гражданския живот на страната-домакин. Затова проектът проведе сравнително изследване на националните проучвания, които бяха предприети в държавите-членки, участващи в проекта. Всяко национално проучване е фокусирано върху специфична мигрантска общност като португалските мигранти, живеещи във Франция, полските имигранти, живеещи в Белгия, българските мигранти, живеещи в Гърция, и румънските мигранти, живеещи в Италия и Испания. Като изследователски проект с план за действие, проектът също така има за цел да разработи програма за обучение, насърчаваща гражданството и политическото участие на гражданите на ЕС, които се преместват в друга държава-членка на ЕС; проектът е специално фокусиран върху жените.

Представяне на общностите на граждани на ЕС, избрани във всяка партньорска страна

i. Полската общност в Белгия

Представяне на проучването на полската общност в Белгия

История

Полша има дълга история на миграция към Белгия. Налице е значителен брой полски имигранти в страната от 1830 г. насам. След падането на Берлинската стена и отварянето на желязната завеса, заминаването „на запад” стана много по-лесно и това доведе до нова значителна миграционна вълна, която се концентрира в Брюксел. Постепенното премахване на всички правни и административни бариери пред миграцията – като част от процесите, свързани с европейската интеграция – засили тази миграция. Предмет на настоящия анализ е тази последна вълна на миграция, която се състои главно от икономически мигранти, преместили се в Белгия след 1990 г. През 1991 г. става възможно поляците да останат в продължение на 3 месеца като туристи в Белгия; не им е позволено да работят през това време. Въпреки това, по-голямата част от поляците, които идват в Белгия, са по-мотивирани от работата, отколкото от туризма. Затова нелегалната работа става обичайно явление сред нарастващата полска общност и много от тези хора остават много по-дълго, отколкото им е разрешено по закон. Нелегалният статут на много от тези мигранти е една от основните разлики между миграцията, настъпила по това време, и предишните модели на миграция. Освен това, тези формални правила за пребиваване са един от факторите, довели до временна миграция, тъй като мигрантите обикновено работят в продължение на няколко месеца с туристически визи. След този период те обикновено се връщат обратно в Полша и изпращат член на семейството или приятел, за да поеме работата им за няколко месеца или поне докато бъдат в състояние да кандидатстват за нова туристическа виза.

След 2004 г. и присъединяването на Полша към ЕС незаконното пребиваване вече не е проблем. Нелегалната работа, обаче, все още е проблемна, тъй като Белгия отвори трудовия си пазар през май 2009 г. (въпреки че страната постепенно отвори трудовия си пазар за новите държави-членки в специфични сектори, където имаше спешна нужда от работна ръка). Днес поляците имат същите права като другите европейски граждани.

Значение на имигратската общност

Значението на общността варира значително с течение на времето. От началото на 2000 г. броят на поляците в Белгия се увеличава постоянно. През 2006 г. 18 000 поляци живеят в Белгия; през 2008 г. поляците, живеещи в страната, са 30 768, а през 2010 г. – 43 085.²² Въпреки това, тези числа са отразяват законната имиграция, а реалният брой на поляците, живеещи в Белгия, според оценки е между 100 000 и 120 000. Днес поляците са третата най-важна група мигранти (през 2007 г. те представляват 10% от всички новопристигнали в Белгия – след френските имигранти, които са 13%, холандските мигранти - 12%, както и пред мароканците, които са на четвърто място с 8%).²³

Друга важна характеристика на полската общност, живееща в Белгия, е процентното съотношение на жените. Преобладаването на жените-мигранти се дължи на икономическата ситуация в Полша, където жените представляват най-голямата безработна група, особено в провинцията. В Брюксел обаче те могат да си намерят работа лесно, дори по-лесно отколкото мъжете, и местните работни места, които те заемат, често са по-стабилни от тези в строителния сектор.²⁴ Въпреки това делът на жените-мигранти в сравнение с този на мъжете изглежда се изравнява с течение на времето.

Причините за миграцията и миграционните модели

Основната мотивация за полската миграция към Западна Европа е икономическа; тя се дължи на високите нива на безработица в Полша в съчетание с перспективите за по-високи доходи в други страни. Поляците идват в Белгия да работят и за по-добро качество на живот за себе си и своите семейства. Полската заетостта в Белгия обикновено е съсредоточена около

²² Direction générale Institutions et Population du SPF Intérieur – Population, Statistiques, Population par nationalité, sexe, groupe et classe d'âges au 1er janvier 2006, 2008 et 2010.

²³ Groupe d'étude de Démographie Appliquée (UCL) & Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme, *Migrations et populations issues de l'immigration en Belgique*, Rapport statistique et démographique 2009.

²⁴ KUZMA Elzbieta, La communauté transnationale polonaise, in *Migrants de l'Est*, Agenda interculturel, no. 280, Brussels, February 2010.

определени области като, например, строителния сектор, битовия сектор, здравеопазването и сезонната работа в селското стопанство. Тези мигранти обикновено изпращат значителна част от доходите си на техните семейства в Полша.²⁵

Втори важен аспект на полската миграция е, че тя отдавна се възприема като временен. Въпреки това бавно се променя, повечето мигранти искат да се върнат в Полша в някакъв момент. Временният характер на тяхната миграция се дължи на няколко фактора. Първо, формалните изисквания за пребиваване създаде модел на кратко пребиваване в Белгия. Това ръководени от полски имигранти, за да работят в чужбина за няколко месеца в даден момент, след което те бяха заменени с роднина или приятел. Тези повтарящи се кратки престои в чужбина доведе до образуването на квази-общност в страната-домакин, в същото време, тя все още дава възможност на полски имигранти, за да се съчетаят работа в Белгия със семейството си живот в Полша.²⁶ Тази ситуация се развива, тъй като счеплението на Полша към ЕС през 2004 г. и особено след пълното отваряне на белгийския пазар на труда през 2009 г.

В заключение, геополитическите събития и постепенното разширяване на Европейския съюз изиграха решаваща роля в модела на миграцията, която сега е предимно икономическа. Полското присъединяване към ЕС през 2004 г. и отварянето на белгийския пазар на труда през 2009 г. представляват решаващи моменти за статута на полските имигранти. Въпреки това, тези формални промени все още е необходимо да се отразят в нагласите и настоящият период е важен момент за полската общност, която сега е в състояние да излезе от сянката на незаконността и да играе по-важна роля в ежедневието на Белгия.

Организацията на полската общност в Белгия

В продължение на много години поляците пребиваваха нелегално в Белгия; през това време те започнаха да развиват мрежи, за да си осигурят „нормален” живот. Тази мрежа от услуги успя да задоволи по-голямата част от нуждите на полски имигранти, с изключение на

²⁵ Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme, *Flux migratoires en provenance des nouveaux Etats membres de l'Union Européenne vers la Belgique. Tendances et perspectives*, Brussels, 24 February 2006.

²⁶ LAMBRECHT Seppe, *Integration Patterns in urban contexts: the case of Polish immigration to Brussels*, working paper presented at the First International Conference of Young Urban Researchers (FICYUrb), June 11–12, 2007.

образованието и здравеопазването. Със собствения си неофициален пазар на труда, базиран около магазини и фризьорски салони, ежедневието на полските имигранти стана доста комфортно, особено в сравнение с това на други мигранти без документи. Тяхната мрежа помогна също на новодошлите да дойдат в Белгия и им даде възможност за достъп до неофициалния пазар на труда. Присъствието на „лица за контакт” – като роднини, приятели, полски свещеници и лекари, помогна на новодошлите се чувстват сигурни в своята нова страна. Тази мрежа широко се разпространи от Белгия до Полша и улесни трансфера на стоки, хора и парични средства. Езиците бяха важен ресурс за тази мрежа.

С течение на времето мрежата бавно се консолидира. През 80-те години на XX в. комбинацията от солидарност сред мигрантите и временния характер на миграцията доведоха до споразумения, с които беше гарантирана (неофициалната) заетостта за нови мигранти за период от три месеца (след който тяхната виза изтича). Тази солидарност беше изразена главно сред роднини и приятели, което може да обясни защо повечето поляци в Белгия произхождат от една и съща област в Полша – Podlasie (в североизточна Полша). Тази мрежа даде възможност на мигрантите да се чувстват „у дома” и да живеят с полските си роднини или приятели без да е необходимо да се интегрират в белгийското общество. Въпреки че това бавно се променя, интеграцията в белгийското общество далеч не е главен приоритет за повечето поляци в Белгия. Тази форма на организация създаде „транснационална общност”, която даде възможност на полските имигранти да живеят незаконно в Белгия, докато все още поддържат близки контакти с Полша.

Полските медии в Белгия са важен източник на информация за общността. Редица вестници, интернет форуми и радиопрограми достигат до голям брой полски имигранти. Тези медии предоставят информация за белгийското общество или за административни въпроси, речници за важни думи на френски и холандски, статии за Полша и на дейностите на общността в Белгия, а също така – и още по-важно – класифицирани реклами по различни въпроси като жилища, възможности за работа, полски продукти и автобусен транспорт до Полша.

Взаимоотношения на полската общност с белгийските граждани и други общности

Ползите за полската общност от сравнително положителния ѝ имидж в Белгия, въпреки някои стереотипи и недоразумения, все още могат да бъдат доста жизнени в мисленето на двете общества. Дългата история на нелегалност на полските имигранти силно ограничава

контактите им с белгийското общество като цяло. Това е по-лошо от слабото познаване на местните езици, което ограничава разговорите по други много важни или свързани с работата въпроси. В резултат на това поляците познават белгийците по това, което наблюдават, а не от това, което чуват или разбират.²⁷ При все че краят на незаконния им статут промени контекста на тези взаимоотношения, значението на общността и нейните услуги все още могат да действат като ограничаващ фактор по отношение на контакта с белгийците.

Що се отнася до отношенията им с други чужди общности, поляците изглежда са по-малко положително настроени, отколкото белгийците. Следователно, нагласите не са особено приятелски, но тези отношения като цяло остават любезни и почти никога агресивни или дори напрегнати.

Политическото участие: полските граждани на местните и европейските избори

Официално участие: избирателна активност

Както на европейските, така и на местните избори в Белгия общата избирателна активност е ниска. През 2006 г. само 6,1% от потенциалните избиратели са гласували на местните избори. До 2012 г. този брой е намалял до 4,8%, но броят на полските избиратели се удвои през този период както в Брюксел, така и във Фландрия, което е много положителен знак. Друг интересен момент е, че жените като че ли са по-активни в изборите, отколкото мъже, в съотношение 2:1; това предполага, че жените са по-активни в белгийското общество, отколкото мъжете. В допълнение на това, малък брой поляци се кандидатираха на местните избори в Брюксел през 2012 г.: всичките шест кандидати бяха жени.

Важно е да се отбележи, че тези официални статистически данни вземат предвид само поляците, които са локално регистрирани, следователно те скриват огромна част от общността, която не е регистрирана. На изборите за Европейски парламент на 7 юни 2009 г.

²⁷ LEMAN Johan, *Sans Documents. Les immigrés de l'ombre. Latinos-Américains, Polonais et Nigériens clandestins à Bruxelles*, De Boek – Université, 1995.

са се регистрирали да гласуват 1 357 поляци (при потенциалния брой от 28 367).²⁸ Това означава, че от от потенциалните гласоподаватели са се регистрирали да гласуват на тези избори по-малко от 5%. Други специфични данни няма на разположение; но въпреки това, все пак е ясно, че само една малка част от поляците, живеещи в Белгия, гласуват в действителност.

Освен това, поляците не са много активни също и в белгийското гражданско общество. Само една малка част от поляците (14% във Фландрия)²⁹ играе активна роля в белгийските сдружения. Съществува тенденцията тези сдружения да се превърнат в синдикати, тъй като някои синдикати дори подхождат към полските работници чрез редица инициативи. Това може да означава, че икономическата мотивация все още е много важен за поляците, живеещи в Белгия.

Причини за ниското ниво на участие

Равнището на безработицата сред полската общност в Белгия е много ниска; поляците обикновено работят много и следователно изглежда имат малко време да мислят за политика. На миграцията се гледа като на временен инструмент за печелене на пари. Интеграцията – следователно участието – не е приоритет. Освен това е разбираемо, че създаването на полска транснационална общност в Белгия затруднява интеграцията. Поляците, работещи в Белгия, често имат малко стимули да учат френски или холандски, тъй като повечето от тях работят с други полски работници или само се нуждаят от основни познания по един от националните езици, за да си вършат работата. Въпреки това, без подходящи познания по френски или холандски, интеграция – оттук и участие – ще бъде много трудно да се постигне, като белгийското общество може да бъде пълна загадка за някои мигранти, дори и след като са живели в кралството в продължение на много години.³⁰ Освен това, много поляци дори не са запознати с правото си да гласуват в Белгия или се страхуват, че ще загубят правото си да

²⁸ Direction des Election du SPF Intérieur – Statistiques officielles extraites du Registre national 11 April 2009, Nombre de citoyens européens inscrits en qualité d'électeurs au 1er avril : statistiques par nationalité. На разположение на: http://elections.fgov.be/index.php?id=1182&no_cache=1&print=1.

²⁹ Vancluysen K., Hennau S., Ackaert J. (prom.) Vanuit Pools perspectief. Een bevraging van de Poolse gemeenschap in Antwerpen, Steunpunt Gelijkekansenbeleid, Consortium Universiteit Antwerpen en Universiteit Hasselt, 2011.

³⁰ KUZMA Elżbieta, La communauté transnationale polonaise, in *Migrants de l'Est*, Agenda interculturel, no. 280, Brussels, February 2010.

гласуват в Полша, ако го направят. Тук отново е виновен езикът, но фактът, че много хора предпочитат да гласуват за националните листи, е също така важен.

С други думи, създаването на транснационална общност със силни, постоянни връзки с Полша, в съчетание с временна миграция е довело до транснационална етническа общност, чиято култура и ангажименти не са нито изцяло ориентирани към новата държава, нито към старата; това е в опозиция както на трайното заселване, така и на приемането изключително на гражданството на страната, където се мигрира.³¹

Дори да са настъпили значителни подобрения в интеграцията на полската общност в Белгия, интересно е да се отбележи, че профилът на тяхното участие съвпада с този на други общности от Източна Европа, както и напълно контрастира с тези от Западна Европа. Всъщност, гледайки статистиката, свързана с гласуването, е лесно да бъде разбрана разликата в участието между Източна и Западна Европа, когато става въпрос за участие в белгийските местни избори.³² Средното ниво на участие от „новите“ държави-членки е значително по-ниско. Това явление може отчасти да бъде обяснено с липсата на традиции за участие, дължащи се на бившите комунистически режими в тези страни, а също така и с пълната липса на доверие в политиката.

Демокрация и гражданско общество в Полша

Други фактори, които обясняват ниското ниво на участие на полските имигранти в Белгия, могат да бъдат открити в полската традиция на демокрация и гражданско общество. В сравнение с други държави-членки, избирателната активност на европейските избори е доста ниска в Полша: национална избирателна активност на изборите през 2009 г. бе 24,52%, докато средното ниво за ЕС е около 43%. Поради това не трябва да бъде изненада, че полските имигранти в Белгия не е видно да имат настоятелно желание да гласуват. В същото време полското модерна динамично гражданско общество всъщност е съвсем ново: над 90%

³¹ LAMBRECHT Seppe, *Integration Patterns in urban contexts: the case of Polish immigration to Brussels*, working paper presented at the First International Conference of Young Urban Researchers (FICYUrb), June 11 – 12, 2007.

³² Вж.: Direction générale Institutions et Population du SPF Intérieur - Registre National, statistiques officielles des électeurs, au 1/08/2012. Données par commune, sexe et nationalité, du nombre d'électeurs inscrits et potentiels. На разположение на: <http://www.contact.rn.fgov.be/fr/statelc/elec.php>.

от полски неправителствени организации са създадени от 1989 г. насам.³³ Изглежда, че Полша страда от липсата на демократична традиция поради историческия ѝ контекст.³⁴ С други думи; поляците все още не са свикнали да участват в избори.

³³ ANNA GAŚSIOR-NIEMIEC and PIOTR GLIŃSKI *Europeanization of civil society in Poland* Rev. soc. polit., god. 14, br. 1, str 29-47, Zagreb 2007.

³⁴ ROSZKOWSKA, Joanna, *Creation of civil society in Poland in comparison with European experiences*, YouREC Conference Paper November 2004.

ii. Португалската общност във Франция

Представяне на проучването на португалската общност във Франция

История и значение на мигрантската общност

Португалската миграция към Франция започва с Първата световна война. Няколко силно контрастиращи периода на имиграция могат да бъдат разграничени в периода между 1916 г. и края на 70-те години на XX в. Съществуват моменти на масови пристигания, концентрирани в продължение на кратък период от само няколко години, следвани от периоди на значителни заминавания или застой. Въпреки това, съществуват две големи вълни на португалска имиграция: през 20-те и през 60-те години на XX в. Тези периоди могат да бъдат противопоставени на значителния спад в имиграцията през 30-те и 40-те години.

- 1916 г.: португалското правителство изпраща експедиционни сили във Франция и 20 000 работници са наети на работа като част от трудово споразумение. В края на войната известен брой от тези хора не се връщат в Португалия, противно на предвиденото споразумение. Някои роднини на хората, които остават, заминават за Франция.
- 1921: във Франция пребивават 10 000 португалски работници.
- 1926: военен преврат в Португалия води голям брой португалски политически изгнаници във Франция.
- 1931 г.: вече има 50 000 португалски работници във Франция, които работят най-вече в химическата промишленост, металургията и горското стопанство. Тези работници в основата си са постоянни работници и по-рядко сезонни. Те са особено многобройни в южните райони, в района на Париж и Нор-Па дьо Кале. По-голямата част от тях са мъже, въпреки че редица жени се преместват във Франция и скоро след това се раждат деца.
- Кризата от 1931 г.: пристигащите от Португалия намаляват драстично, но не спират напълно, въпреки натиска от двете правителства. Настъпва първата основна фаза на натурализация за португалците.
- Втората световна война: нелегалните канали за миграция бързо се появяват отново.

- 1947 г.: португалската миграция към Франция намалява, докато ръстът на натурализация се увеличава.
- 1968 г.: съществуват 500 000 португалски мигранти във Франция.
- 1969 – 1970 г.: този период се характеризира с огромен брой пристигания, с 80 000 работници, пристигащи през 1969 и 1970 г. Като се вземат предвид семействата на работниците, общият брой на пристигналите за двете години достига 120 000.
- 1974 г.: португалците се превръщат в най-голямата група имигранти във Франция. В рамките на няколко десетилетия броят на португалците във Франция се е увеличил от 50 000 на повече от 700 000.

Как португалските мигранти стават част от френското общество?

До средата на 60-те години на XX в. администраторите, служителите на изборна длъжност и френското общество като цяло почти напълно игнорира съществуването на хиляди нови имигранти. Въпреки това, от 1964 до 1965 г., несигурността на техния живот, тяхното нарастващо значение в някои общини и райони, както и тяхното непознаване на френското общество внезапно хвърли светлина върху феномен, който до голяма степен е бил пренебрегван до този момент. Тъй като броят на статиите във вестниците, на радио и телевизионните програми за живота на португалците се увеличава, както и с излизането на филма „O Salto” през 1967 г., администрацията, общините, синдикатите, сдруженията и хуманитарните активисти се опитват да предложат решения за проблемите, пред които са изправени тези нови имигранти. Така например, през 1964 г. синдикатът CGT (*Confédération Française Démocratique du Travail – Общата конфедерация на труда*) е първият, който се обръща към португалските работници на техния собствен език (*O Trabalhador*). Бързо го последват FO (*Force Ouvrière*) и CFDT (*Confédération Française Démocratique du Travail – Френска демократична конфедерация на труда*). Португалските синдикати остават умерени през по-голямата част от 60-те години. Въпреки това, от общата стачка през 1968 г. насам и въпреки редица завръщания в Португалия (предизвикани от страха, безработицата и насърчавани от португалските власти), успехите – особено по отношение на заплащането – дават възможност на най-големите синдикати да се организират и да действат по-

професионално в сектори, ориентирани към португалците. Също така те привличат синдикални лидери от новата вълна на имиграция.

Организацията на португалската общност във Франция

До средата на 60-те години се появяват редица португалски сдружения. Те са много малко на брой, защото по това време все още са в сила ограниченията, въведени с акта за правото на сдружаване за чужденците от 1939 г. Освен това, някои от тези организации са законно регистрирани, а някои съществуват само *де факто*. Те често са свързани с политически групи (PDO е най-добрият пример) или с католически групи. Последните са дълбоко разединени между поддръжниците на режима чрез Мисията на Португалия и португалските банки, опериращи във Франция, и опозиционните групи, с най-важната групировка, свързана с *Presença Portuguesa*. Наред с тези организации, започват да се появят първите спортни клубове (футболни клубове) и „приятелските барове”, често неофициално. Създават се и редица културни групи, обикновено свързани с театъра, както религиозни, така и военни.

Към 1971 г. съществуват около двадесет сдружения. Въпреки това, техният брой расте непрекъснато, тъй като много португалски имигранти осъзнават, че няма да се върнат в Португалия в близко бъдеще и че децата им ще се израснат във Франция, поне през първите няколко години от живота си. Тези сдружения са подобни на португалските сдружения, които познаваме днес: организации на приятелска, семейна основа, които предоставят място по време на празниците, за „да се намерите на село” и да предадете своята култура и традиции. Възрастните членове на тези сдружения са все още доста привързани към своите традиции, отгук и важността на фолклорните групи. Тези организации също така редовно предлагат курсове по португалски език за млади хора. Така към 1972 г. съществуват вече около петдесет португалски сдружения; в навечерието на падането на диктатурата на 25 април 1974 г. съществуват около осемдесет. Изчезването на авторитарния режим в Португалия и разширяването на свободите оказва силно въздействие върху растежа на португалските сдружения във Франция. Изчезването на последните ограничения за чуждестранни сдружения във Франция в началото на 80-те години допълнително засилиха на това явление.

Днес съществуват стотици португалски сдружения във Франция, но те обикновено са много малки и по-голямата част от тях имат само много малък брой членове. Португалските

сдружения са обикновено ограничени до няколко малки кръгове от приятели или хора със семейни връзки или общ интерес, което предоставя „съдържания“ за конкретна дейност от името на португалско сдружение. Много е трудно да се групират тези сдружения или да се установи единство помежду им поради техния размер, изолираност, техните средства и специфики.

Противно на общоприетото схващане, португалците, живеещи в чужбина, обикновено имат малка способност да се обединят извън рамките на изключителни обстоятелства, като например спортни събития от голям мащаб, в които участва Португалия.

Все пак, трябва да се отбележи, че малък брой от португалските сдружения, установени във Франция, както и в много други страни, прилагат много енергия в запазване зад граница на ярък образ на португалската култура и традиции. Един от най-добрите примери за такива мулти-структурирани португалски дружества е Културното и развлекателно сдружение на португалците в Fontenay-Sous-Bois (ARCPF). Налице е също една обединяваща група на португалските сдружения: Португалската федерация на Франция (FAPF); *Cap Magellan*, португалско сдружение, ориентирано към динамичните млади потомци на Лусо, или Age (Associação de Reencontro dos Emigrantes), която наред с други неща е сдружение, ориентирано към защита на португалските емигранти.

Взаимоотношенията на португалската общност с френските граждани и други общности

В момента няма признак за ангажираност от страна на португалската общност в борбата срещу расизма и дискриминацията. Изглежда, че има редица причини за това. Независимо от трудните условия на живот, които хората срещат при пристигането си във Франция – като съществуването на гета, по-голямата миграция се състоя през 60-те години, време на силен икономически растеж. Икономическата интеграция в сектори, където португалската работна сила е важна – като например строителния сектор по-специално и индустрията, не създава големи проблеми; напротив, това доведе до бърза икономическа и социална интеграция.

По тези въпроси отговорите и мненията на португалските участниците във фокус-групите бяха доста хомогенни: желанието да се интегрират, да работят и „свободата на действие“ са най-забележителните характеристики на португалските мигранти. Заключение, което направихме, е, че на ангажираността да се създаде или да се участва в сдружения се гледа

повече като на възможност да се остане в контакт с португалската култура и общия произход, отколкото като на „политическа” декларация за принадлежност.

До степента, до която португалските сдружения са основно представени на културни, спортни или празнични събития, те рядко предявяват широки изисквания към обществото. В действителност те обикновено се саморазграничават от движения или сдружения на новите имигранти, за които въпросите на интеграцията и борбата срещу дискриминацията са от голямо значение.

Политическо участие: португалските граждани на местни и европейски избори

Във Франция португалската мигрантска общност, която е числено най-голямата мигрантска общност в страната, остава пропорционално най-малко вероятно да участва на общински и европейски избори.

Ясно е, че политическото участие (определяно като гласуване и кандидатиране като кандидат на изборите) е само един от елементите на гражданство и „невидимостта” на португалската общност е най-малкото отчасти компенсирана от други форми на участие, които често се базират върху сдруженията.

Въпреки това, авторите на проучване, проведено в края на 80-те години, живописно обобщават ситуацията с португалските пребиваващи, като се позовават на общността във Франция като на „пребиваване на не-граждани” и като на „липсващи граждани” в Португалия.³⁵ Cordeiro е първият автор, разгледал въпроса за „неучастието на португалците, живеещи в чужбина, като пропуснат избиращелен акт”³⁶ и разкритикува „липсата на изследвания върху политическото поведение на португалските жители”³⁷. Cordeiro твърди, че ситуацията е тежка: португалското население е „по природа подозрително към политиката

³⁵ CARREIRA Teresa Pires, TOME Maria-Alice, Portugais et Luso-Français. Tome I Double culture et identité Paris, CIEMI/Collection Migrations et Changements, 1994, p. 13.

³⁶ CORDEIRO Albano, Les Portugais residents à l'étranger. Pourquoi ne votent-ils pas?, Latitudes, № 10, December 2000, p. 14. CORDEIRO Albano, Portugueses de França e Eleições Autarquicas Francesas, Latitudes, № 11, May 2001, p. 66. CORDEIRO Albano, Comment interpreter la faible participation civique des Portugais en France? Exception ou conformisme ambiant?, op. cit., February 2004, pp. 55-68. CORDEIRO Albano, Le non-exercice des droits politiques par les Portugais de France, Hommes & Migration, № 1256, July-August 2005, pp. 39-51.

³⁷ CORDEIRO Albano, op. cit., December 2000, p.14.

[...] Неналичието на голяма маса от португалците в основните демократични практики (гласуване, обществен дебат) гарантира, че тяхното участие в изборните процеси ще бъде систематично пределно”.³⁸ По същия начин Strudel, използвайки данни за регистрацията на португалски гласоподаватели на изборите за Европейски парламент между 1994 г. и 1999 г., както и на общински избори през 2001 г., отбелязва, че „европейското гражданство, НОСЕНО от португалците, пребиваващи във Франция, е едновременно ограничено в неговия обхват и в неговото ползване”.³⁹

Това може да се дължи на подобна липса на участие на изборите в Португалия, на които също като цяло участват много малко португалци, живеещи в чужбина. Въпреки това, португалската общност, пребиваваща в чужбина, има право да гласува на парламентарни избори в Португалия от 1976 г. насам. През 2000 г. това право бе разширено, включвайки и гласуване на португалските президентски избори.

Освен това, ниското участие на португалските граждани на изборите може също да се дължи на обезценяването на политиката и разпиляването на португалското население. Всъщност, Cordeiro изтъква два други аргумента, за да обясни ниската политизация на португалците: най-напред, на политиката не се гледа като на нещо съществено в техния живот; можем да предположим, че опитът от диктатурата е причинил травма в португалската колективна памет⁴⁰, която се изразява в пренебрежение към политиката. „Всички тези фермери не са познавали друг режим освен *Estado Novo* и за тях демокрацията, гражданските права, трудовите права нямат социална реалност”. Второ, „разпръсването на много португалци [...] не насърчава потока на информация или обмен, които помагат за формирането на мнения”.⁴¹ От тази гледна точка можем да използваме понятието „социален капитал”, за да обясним ниската степен на португалското политическо участие. Ниската избирателна активност на изборите има не само политически произход (политическа умора, корупция и т.н.), то може да бъде обяснено с отслабването на социалните връзки. Бихме могли да предположим, че ако португалците не гласуват, това не е защото те са уморени от политиката, а защото те вече не са свързани с техните собствени общности. Въпреки това, тази идея е спорна, тъй като

38 Ibid. p. 12.

39 STRUDEL Sylvie, La participation des Portugais aux elections europeennes et municipales en France, Cahiers de l’Urmis: Portugais de France; immigrés et citoyens d’Europe, № 9, February 2004, p.76.

40 BOIS Paul, Paysans de l’Ouest, Paris, Flammarion, 1971.

41 ANTUNES DA CUNHA Manuel, Pour une etude de la reception de RTP Internacional par les Portugais de France, Cahiers de l’Urmis: Portugais de France; immigrés et citoyens d’Europe, № 9, February 2004, pp.43-54.

португалската мрежа е силно развита в контекста на миграцията и позволява ефективен поток на политическа информация. Ако разглеждаме португалската мрежа като „микро-общество, паралелно на местното общество“, португалските дружества предоставят „трето пространство“ между местното общество и френското място на пребиваване и насърчават изграждането на португалска идентичност във Франция. Освен това, в някои страни като Белгия или Люксембург множество португалци живеят в същите области: как тогава политическата дискусия може да отсъства от света на португалците, живеещи в чужбина?

И накрая, третият аргумент, който се привежда, за да обясни неучастието на португалците, е стратегията на свободата на действие. Според Cordeiro гласуването е само един индикатор, който осигурява информация за степента на политическата ангажираност на португалците. Все още избирателното политическо участие на португалците е минимално и това остава надеждна мярка за степента на политическото участие на общността. Cordeiro тогава твърди, че политическото недоволство на португалците може да бъде обяснено също с желанието за дискретност в обществото, тъй като това се разглежда като по-вероятно да насърчи социалната мобилност.

Въпреки ниския си процент на участие на местните избори, големият брой португалски граждани във Франция доведе редица португалци да се кандидатира на избори и да бъдат избрани. Данни, предоставени от CIVICA (Асоциацията на избраните представители от португалски произход) показват значението на португалците в местното самоуправление, особено в региона Ил-дьо-Франс, и множество португалци се кандидатира на избори и са избрани, въпреки ниските нива на участие на португалците на местните избори. Освен това, независимо от тяхната политическа пасивност, би било погрешно да се твърди, че португалците са аполитични: пасивността също може да бъде форма на съпротива. Освен това, организации като CIVICA предоставят информация на дружествата, семействата и правителствените организации във Франция и Португалия и като такива играят много важна роля в гражданското участие на португалците и други не-френски европейски граждани, живеещи във Франция.

iii. Румънската общност в Италия

Представяне на проучването върху румънската общност в Италия

История и значение на мигрантска общност

Италия се превръща в страна на имиграция едва в края на 70-те години, след като е била страна на емиграция от началото на 20 век. През 90-те години имигрантското население се променя забележително като по-голямата част от пребиваващите чужденци пристигат от Северна Африка (най-вече Мароко, Тунис и Сенегал) и от Филипините (повечето от тези хора са жени, трудово ангажирани с домакинския труд). Разпадането на съветския блок и бивша Югославия довежда до последователни потоци от хора от страни от Източна и Югоизточна Европа, които растат постепенно през последното десетилетие на XX в., докато накрая те надхвърлиха присъствието на северноафриканците и азиатците.⁴² В края на последното десетилетие на XX в. албанците и румънците станаха най-многобройната имигрантска група.

В тези рамки имиграцията от Румъния винаги е била основен проблем, както преди, така и след разширяването на Европейския съюз през 2007 г., когато Румъния и България станаха държави-членки на ЕС. Румънската миграция към Италия започна в началото на 90-те години и румънските имигранти бързо се превърнаха в най-голямата мигрантска общност в Италия (48.4% от общия приток на чужденци между 1990 и 2004 г. и 56,6% от общия брой на чуждестранните пристигания през 2005 г.)⁴³. Според годишния статистически отчет по въпросите на имиграцията, издаден от Caritas, на 31 декември 2009 г. е имало 887 763 румънци, пребиваващи в Италия, което представлява 21% от общото чуждестранно население.⁴⁴

⁴² Rusconi S., Italy's Migration Experiences, Network Migration in Europe, 2010 (Online at: <http://migrationeducation.de/38.1.html?&rid=178&cHash=b18ff335ad74f6e52754cfc43318922>; accessed: 7-12-2012)

⁴³ OECD, 2007.

⁴⁴ Caritas Italiana - Fondazione Migrantes, (2010), XX Rapporto, Dossier 1991-2010: per una cultura dell'altro, Caritas diocesana di Roma, Edizioni Idos.

Имиграцията от Румъния първоначално най-вече е по причини за лична безопасност: изчислено е, че около 70 000 румънци са напуснали страната, за да избягат от преследване по време на президентството на Николае Чаушеску. След 1994 г., настъпва втори етап на миграция, през който постоянната миграция от Румъния е много по-малко важна. През този период временната миграция е по-честа и често е мотивирана от възможностите за кариера и шанс за по-високи доходи. Това увеличение на емиграцията от Румъния е улеснено от либерализацията на движението на румънците в рамките на Шенгенското пространство след присъединяването на Румъния към ЕС.⁴⁵ Това доведе до масови заминавания за Испания и Италия, най-вече след 2003 г., и тези две страни днес са се превърнали в най-големите приемници на временни мигранти от Румъния.

Много румънски имигранти в Италия влизат в страната като туристи и намират тяхната първа трудова заетост в сивата икономика. Те остават след изтичането на визата – с надеждата за възможност за легализиране на своето пребиваване. Успешно интегриране на румънските имигранти в Италия е тясно свързано с позицията на членовете на семейството, които вече пребивават в Италия; те осигуряват новопристигналите с настаняване и необходимата подкрепа и контакти в рамките на пазара на труда.

В исторически план, румънските имигранти в Италия предимно са се придвижили в градските райони на Рим, Торино и Милано, индустриалните райони на Северна Италия, както и в селскостопански райони със силно търсене на сезонни работници.⁴⁶ Данните от XIV общо преброяване, проведено през 2001 г., показват, че по това време в Италия живеят около 42 000 румънски граждани и че те са предимно заети в индустрията (51% от индустриалните работници са румънци), следвана от сектора на услугите (29%) и търговията (15%). Румънските работници не се явяват в преброяване на населението в по-голям брой, тъй като много от тях са сезонни селскостопански работници, което означава, че данните са частични и силно подценяват броя на румънските работници в този сектор.⁴⁷ Въпреки тези данни, през последните години страните на дестинация са станали по-малко привлекателни за румънските мигранти поради икономическата криза, която особено засегна строителния

⁴⁵ Pehoiu G., Costache A., The Dynamics of Population Emigration from Romania - Contemporary and Future Trends, World Academy of Science, Engineering and Technology, № 42, 2010.

⁴⁶ Stocchiero A., (2002), Migration Flows and Small and Medium Sized Enterprise Internationalisation Between Romania and the Italian Veneto Region, in Romania on the Path to the EU: Labour Markets, Migration and Minorities, Europa-Kolleg Hamburg, Institute for Integration Research, Discussion Paper 1/2002, Hamburg.

⁴⁷ Bertazzon L. (2007), Gli Immigrati Rumeni In Italia e In Veneto, Veneto Lavoro.

сектор, традиционен обект на интерес за румънските работници-мигранти. В същото време кампанията срещу румънските имигранти в Италия също накара много румънци да преразгледат решението си да емигрират или да останат в Италия.⁴⁸

В последно време дискриминацията и социалното изключване, често подсилени от публичния дискурс, са два от основните проблеми, от които страда румънската общност в Италия. Като цяло, медиите са склонни да разпространяват новини за престъпността и акцентират върху престъпления, извършени от имигранти. В резултат на това, имигранти – а в някои случаи конкретни националности (албанци, роми и румънци) – особено са заклеймявани от медиите и общественото мнение приема, че тези групи са основната причина за престъпността и несигурността. В общи линии, повечето италианци смятат, че има прекалено много чужденци в страната и, следвайки политическия дискурс, който свързва имиграцията с (не)сигурността, приравняват имигрантите с престъпниците и нелегалните имигранти.⁴⁹

В случая с румънските имигранти тази представа е още по-лоша поради факта, че ромите често се възприемани като румънци, дори ако те в действителност идват от съвсем различни страни. Ромите и синтите, заселили се в неофициални лагери в гъсто населени райони, винаги са били възприемани като проблем за сигурността и обществения ред. Следователно не трябва да е изненада, че някои от последните публикации все още отчитат високи нива на дискриминация срещу ромите и синтите, които живеят при опасни условия, и че Европейският комитет по социални права към Европейския съвет е осъдил дискриминацията на Италия срещу ромските общности относно жилищните условия, достъпа до правосъдие и социалния и икономическия живот.⁵⁰

⁴⁸ Pehoiu G., Costache A., The Dynamics of Population Emigration from Romania - Contemporary and Future Trends. World Academy of Science, Engineering and Technology, № 42, 2010. Torre A.R., (2008), Romania, in A.A. V.V., Migrazione come questione sociale. Mutamento sociale, politiche e rappresentazioni in Ecuador, Romania e Ucraina, CeSPI Working Paper n. 57/2009.

⁴⁹ Popescu T., (2008), IMMIGRATION DISCOURSES: THE CASE OF ROMANIAN IMMIGRANTS IN ITALY, University of Alba Iulia, Romania.

⁵⁰ Human Rights Watch, (2011), Rapport 2011 di Human Rights Watch (HRW).

Организацията на румънската общност в Италия

Румънската общност в Италия е много активна и се стреми да се самоорганизира в различни сдружения. Като такива, най-добрият начин да се предложи единна картина за нейното положение е да се концентрира върху конкретен локален казус. По-долу ние се фокусираме върху Рим и неговата важна роля в националната рамка относно имиграционната политика. В италианската столица румънците представляват най-голямата общност от чуждестранни жители и наброяват 65 099 души според наличните данни от Италианския национален статистически институт.⁵¹

В момента има повече от 10 румънски асоциации или сдружения, които работят с румънското население в Рим – всички те юридически лица. Някои от тези сдружения също са част от национални и международни федерации – като Румънската лига или Международната лига на румънските жени – и участват в обществени консултативни форуми в Италия като например териториалния съвет на местната префектура по имиграцията. Повечето от тези организации имат за цел да насърчават румънската култура в Италия, а също да насърчат и граждански права на румънците, живеещи в Италия, културното и професионалното обучение на младите хора и създаването на партньорства между Италия и Румъния.

Взаимоотношенията на румънската общност с италианските граждани и други общности, живеещи в Италия

Два от основните проблеми, пред които е изправена румънската общност, са социалното изключване и стигматизацията. Според най-новите статистически данни в областта на имиграцията, издаден от Caritas в периода между 2008 и 2010 г., продължават да бъдат предявявани силни обвинения срещу румънци, въпреки факта, че статистиката показва непрекъснато намаление на имигрантите, участващи в престъпление. Както бе посочено по-горе, ромите често се възприемат за румънци и се свързват с престъпността в публичния дискурс. Ромите са били, са и вероятно ще продължат да бъдат най-дискутираната общност и

⁵¹ ISTAT, (2011), 1° Gennaio 2011, La Popolazione Straniera Residente In Italia. Roma.

често са обвинявани в отвлечането на деца, въпреки факта, че тяхното предполагаемо участие в тези престъпления не е доказано.⁵²

Според данни, публикувани от Националната обсерватория по расизма (UNAR), дискриминацията в работна среда (но не само) особено засяга африканците, румънците, китайците, мароканците и хората от Бангладеш. Следва да се отбележи в тази връзка, че някои застрахователни компании повишиха премиите за автомобилна застраховка заради така наречения „етнически риск”.⁵³

Румънската общност е широка и разнообразна и е трудно да бъдат изредени ясни модели относно нейните отношения с италианските граждани. Като цяло румънците в Италия се самовъзприемат като временни имигранти и не се стремят да развиват силни връзки със страната, в която живеят.

Освен това румънските мигранти поддържат по-силни връзки със своята страна по произход, отколкото със страната си по пребиваване. Те са склонни на резистентност спрямо дружествения модел като цяло и рядко се доверяват на организациите на гражданското общество, освен ако има очевидни предимства да го направят. Следователно отношенията с италиански граждани или други общности често са повърхностни.

Що се отнася до отношенията, установени със страната на дестинация, предубеждението, с което румънците се сблъскват в италианското общество, често води до все по-голяма привързаност към тяхната родна култура. Румънците са склонни да възприемат типичните поведенчески модели на имигрантска общност и достъпът до ЕС не е променил това. Това се дължи предимно на разочарованието от ползите от присъединяването към ЕС и процеса на присъединяване като цяло. Много румънци смятат себе си за европейци години преди присъединяването на Румъния (както показва така наречената Кървава революция в Букурещ през 1989 г.). Така също дългите преговори, свързани с тези процеси, са имали отрицателно въздействие върху волята на румънците да участват в ЕС, дори и при малко съмнение, че присъединяването е направило живота много по-лесен за румънците, които искат да пребивават в Италия. Въпреки това, почти всяко семейство в Румъния е засегнато от

⁵² Caritas Italiana - Fondazione Migrantes, (2010), XX Rapporto, Dossier 1991-2010: per una cultura dell'altro. Caritas diocesana di Roma, Edizioni Idos.

⁵³ *Idem*.

миграцията и румънците като цяло все още се чувстват по-скоро като „имигранти”, отколкото като европейски граждани.

Политическо участие: румънските граждани на местни и европейски избори

Румънците са граждани на ЕС от 2007 г. насам. Румънското присъединяване към ЕС широко обогати правата на румънската общност в Италия. През 2009 г. румънците гласуваха в изборите за Европейски парламент за първи път. Те можеха да участват по три начина: чрез гласуване за кандидатите в румънското посолство или консулство, чрез връщане в Румъния, за да гласуват, или чрез гласуване в града им по пребиваване за италиански кандидат. Последната възможност е регламентирана от Директива 93/109/ЕС, но в Италия през 2009 г. само 2% от 800 000 румънци в Италия са избрали да направят това.

В Рим 2 597 от 122 310 румънци са били регистрирани да гласуват на изборите за Европейски парламент. В провинция Торино с нейните 85 817 румънски жители само 2 285 са имали право да участват в изборите; в Милано – от 40 742 румънски жители само 735 са били регистрирани да гласуват. Тези ниски стойности на участие могат да бъдат тълкувани като липса на доверие в италианските кандидати за Европейския парламент; все пак румънците проявиха също слаб интерес към Европейските избори в самата Румъния.

Румънците са граждани на ЕС; като такива, от 18-годишна възраст румънците, пребиваващи в Италия, могат да участват в кметските избори и избора на местния съвет в града, в който живеят. Освен това те могат да се кандидатираат за изборите за местния съвет. За да направят това, те трябва да попълнят формуляр и да го представят най-малко 90 дни преди провеждането на консултациите; ако искат да гласуват на изборите, те трябва да се постараят да се регистрират при избирателната им роля. Дори в случая на местните избори участието на румънските граждани не е особено висока, макар че броят на румънците, живеещи в Италия, се увеличава и феноменът на миграцията изглежда да е станал по-стабилен, отколкото се очакваше.

През 2009 г. румънците имат възможност да гласуват на редица административни избори, но дори и в тези случаи участието на румънската общност в Италия е доста нисък. Само 438 румънци се регистрират да гласуват в Кремона от 3 311 румънски жители; техният брой е 407 в Болоня от 5 047; 283 във Флоренция от 5 846 души; и 773 в Падуа от 7 165 потенциални

румънски гласоподаватели. Това може отчасти да се дължи на младата възраст на голяма част от общността, която е по-заинтересована от румънската, отколкото от италианската политика. Следва да се посочи също, че много румънски имигранти очакват да се завърнат в родната си страната и това би могло да обясни техния оскъден интерес към политическия живот в Италия. В същото време, румънското участие в Италия се затруднява от липсата на толерантност и враждебността към мигрантите в Италия през последните няколко години.⁵⁴

Тенденцията в участието на румънските мигранти не изглежда да се е променила много на административните избори през 2011 г. Според Caritas/Migrantes Dossier 2010, съществуват почти 4,9 милиона чужденци, живеещи в Италия; 1,2 милиона са нови граждани на ЕС, а 887 000 са румънци (21%). Въпреки че не-италианските граждани на ЕС представляват 2% от населението, само 37 000 души са се регистрирали да гласуват в италианските градове на последните административни избори през 2011 г., 24 000 от които са румънци.

Съществуват редица причини, които могат да обяснят ниското участие на румънците на тези избори: първо, участието в самата Румъния е намаляло драматично до почти 50% от 1990 г. насам; като такова, отрицателната тенденция по отношение на участието изглежда се споделя от цялото население. Второ, мнозинството от румънските жители са пристигнали сравнително наскоро (преди 8 до 10 години) и тези хора са все още много свързани с румънската култура. През последните няколко години имиграцията в Италия се характеризира от един непреходен аспект; това дойде като изненада, като се има предвид засилената миграция. Трето, заради корупцията и лошото управление в Румъния през последните няколко години румънците все по-малко и по-малко се интересуват от политика. Накрая, оскъдната информация за техните права да гласуват доведе румънците да не гласуват поради липса на информация.

⁵⁴ Tarantino F. (2010), Il voto dei Romeni in Italia – in dossier Come votano gli immigranti, Torino, FIERI.

iv. Румънската общност в Испания

Представяне на проучването върху румънската общност в Испания

История и значение на мигрантска общност

Румъния е страна на миграция от края на XIX век. По време на комунистическия режим свободата на движение е силно ограничена. След падането на режима паспортни изисквания са либерализирани, въпреки че властите поддържат ограничителни гранични разпоредби през 90-те години (например, наложени са данъци при преминаване на границата).

Румънската миграция се характеризира с редица различни фази преди присъединяването на страната към ЕС през 2007 г. През първата фаза, продължила от 1990 до 1995 г. – период, през който влизането в различни западноевропейски страни е строго ограничено, румънските работници основно отиват в Унгария (повечето от тези мигранти са етнически унгарци), Израел, Турция и Германия. През втората фаза, от 1996 до 2002 г., миграцията на запад надделя – с голям брой работници да заминават за Италия и все повече да се преместват в Испания. Третата фаза на трудовата миграция символично бе открита на 1 януари 2002 г., когато страните от Шенгенското пространство премахват визовите изисквания за румънски граждани; валиден паспорт е всичко, което е необходимо да се влезе в тези страни. От тази промяна насам важните за румънските мигранти дестинации включват Италия, Испания, Португалия и Обединеното кралство.

Развитието на румънската миграция към Испания показва непрекъснат растеж до 2006 г. (211 325 румънски мигранти), както и експлозивно нарастване след това – поради Шенгенските договорености, достигайки брой от 751 668 мигранти през 2009 г.⁵⁵

Има няколко основни фактора, които обясняват румънската миграция в Испания от близкото минало и понастоящем. Първо, съществуват фактори, свързани с Румъния, като необходимостта за икономически растеж и различията в начина на живот между Румъния и

⁵⁵ Sandu, Dumitru, et al. *A country report on romanian migration abroad: Stocks and flows after 1989*. Migrationonline.cz, Multicultural Centre Prague.

страните от Западна Европа, последните от които видимо предоставят по-широки (икономически) възможности. Второ, съществуват и фактори, свързани с Испания, които включват икономическия растеж, опита на страната между 1992 г. и 2008 г. и настоящата позиция на Испания като страна на дестинация за мигранти от различни страни. Превръщането на Испания от страна на емиграция в страна на имиграция е неотдавнашно и е белязано от отношението на държавата и обществото по отношение на мигрантите. Накрая, роля играят също международни фактори, най-важните от които са създаването на Шенгенското пространство и регламентите, отнасящи се до свободното движение на хора.

Организацията на румънската общност в Испания

Мрежите на имигрантите играе изключително важна роля в еволюцията на румънската имиграция в страните от Югозападна Европа, така че и Испания не е изключение. Ако анализираме румънската миграция, използвайки концепцията за институционализираните мрежи, мигрантите, които са напуснали страната в началото на 90-те години и успешно са се интегрирали на пазара на труда на приемащата страна, играят ключова роля в развитието на румънската имиграция в Испания. Тези хора са били „пионери”, първите „изследователи”, намалили рисковете, пред които се изправят последвалите ги, предоставяйки материална помощ и поемайки ролята на приемни семейства. Емиграцията от Румъния „ескалира особено когато минната индустрия е радикално реструктурирана през 1997 г. и хората загубват масово работните си места. Те, в крайна сметка, получават финансова компенсация, която е била използвана в много случаи за финансиране на миграцията”.⁵⁶ Според Arango, „социалните мрежи помагат за укрепване на вече съществуващите концентрации и са ключов елемент в състава и насочване на потоците”.⁵⁷ В Испания, в началото на тенденция към имиграция и по време на голямото търсене на работна ръка, Църквата на адвентистите изиграва особено важна роля в създаването на мрежи на румънските мигранти. Социалният профил на мигрантите също следва логиката на мрежата: докато първите пристигнали са в

⁵⁶ Anghel, Remus Gabriel, *Changing Statuses: Freedom of Movement, Locality and Transnationality of Irregular Romanian Migrants in Milan*, 2008.

⁵⁷ Arango 2006 in Bernat, Joan Serafi & Viruela, Rafael, *The Economic Crisis and Immigration. Romanian Citizens in the Ceramic Tile District of Castelló* In *Journal of Urban and Regional Analysis*, vol. III, 1, 2011, pp. 45-65: 2011.

състояние да акумулират относително по-голям социален или финансов капитал, следващите мигранти идват от всички подслоеве на групата.

Ролята на мрежите в миграцията

Нашето изследване показва, че хората, които разчитат на миграционните мрежи, принадлежат към микрообщност, която е в състояние да упражнява известен контрол над тези мрежи и да приложи свои собствени норми сред членовете. Тези мрежи и концентрацията на хората около тях правят възможно да останат част от затворена общност. Родствените връзки и семейните отношения, основани на такива мрежи, са противоположни на идеята за контакт с местните жители или испанските власти и това е особено случая с румънските ромски общности.

Жени и гражданство

Освен това, нашите изследвания показват, че испанският пазар на труда предлага различни възможности за работа на румънските мъже и жени, което като цяло отразява половото разделение на труда. Например, жените работят предимно в домашния сектор. Това допълнително се подсилва от местните жени в Испания, които прехвърлят неравенствата, пред които по-рано са имали към жените-мигранти (Parella, 2003). Това установява йерархични отношения между жените от местните общества и мигрантските общности.

В допълнение, базираната на мрежата от контакти стратегия за намиране на работа изгражда капан за повечето жените-мигранти, правейки невъзможно за тях да избягат от традиционните женски сектори, като например грижата за семейството и селското стопанство. Докато мрежовата миграция може да бъде полезна за общността като цяло – и от икономическа гледна точка, тя не винаги допринася за това жените да получат повече права.

Като се има предвид настоящото състояние на румънските мигранти, живеещи в Испания, общността, в която загубите на работни места основно са засегнали мъжете (Castelló, 2009), интересно е да се проучи как това се отразява върху традиционните семейни роли, базирани на полов признак. Тъй като търсенето на услуги за семейна грижа остава високо, жените,

които са успели да запазят работата си, сега са основните лица, които изкарват прехраната на своите семейства. Въпреки че това може да доведе до предоговаряне на семейните роли, все още не е ясно дали това наистина се случва или просто ще постави допълнителна тежест върху жените като същевременно се запазят настоящите йерархии въз основа на пола. Следователно, би било интересно да се анализира дали този модел еднакво допринася за развитието на живота на всички членове на семейството или просто спомага за поддържането на традиционните патриархални отношения.

Suarez и Crespo⁵⁸ разграничават четири вида миграция, свързани със семейството и ролята на жените-мигранти в процеса на вземане на решения. Индивидуалната миграция се разбира като миграцията, основана възху свободния избор на всяка отделна жена. Предполагемата индивидуална миграция е форма на миграцията, разбираана като избор, но мотивирана от икономическите потребности на семейството. Предполагемата семейна миграция е миграцията като опит да се избяга от неравностойно положение между партньорите. Накрая, семейната миграция е миграцията, базирана на колективен избор, направен от всички членове на семейството.

Тези категории подчертават някои семейни реалности, които остават скрити, когато се анализират статистическите данни. Ролята на жените възв взимането на решения за емиграция изглежда е различна от тази, която се отразява от количествените данни – например, решението на жената да мигрира може да бъде също начин за бягство от патриархалните семейни структури и предоговаряне на нейната позиция в обществото. От друга страна, възможностите на пазара на труда и патриархалните традиции на мигрантските мрежи правят този преход към равенството почти невъзможно.

Взаимоотношенията на Румънската общност с испанските граждани и други общности, които живеят в Испания

Нашето изследване показва, че класовите различия, които всъщност са възприемани като етническите различия от мнозинството от обществото (без значение дали е румънско или испанско), не водят до социално участие, когато става възпрос за установяване на отношения с

⁵⁸ Suarez, Liliana and Crespo, Paloma. Families in motion. The case of romanian women in Spain. Migraciones, num. 21 – 2007 (p. 235-257).

местните хора. Вместо това, отношенията между двете общности се определят строго в материално отношение и се конституират около материални блага. Ако румънците бъдат забелязани да просят на улицата, испанците им предоставят пари, дрехи или други материални блага. В действителност, както това се отбелязва от член на асоциация, работеща с румънци от дълго време: това е единствената връзка, които тези групи имат помежду си. Ние наблюдаваме също така малка разлика на базата на възрастта, която се отразява върху персоналното желание да се отворят към местните хора или други имигранти извън собствената им общност. Младите румънци изглеждат са по-отворени и имат повече контакти с техните съседи, независимо дали те са испански граждани или други имигранти, които живеят в квартала. Въпреки това, всички анкетирани румънци заявяват, че никога не са участвали в събитие, организирано от испански граждани, като участието им в обществения живот на местно ниво е почти несъществуващо.

Политическо участие: румънските граждани на местните и европейските избори

Ние разбираме политическото участие като действия, които отделните граждани развиват с цел да повлияят върху конфигурацията на колективния живот.⁵⁹ Това включва участие в избори, в демократичните процеси или правителствената политика, както и в колективи, които имат за цел да упражняват обществено влияние.

Най-забележителният факт, свързан с румънските мигранти, който касае първите две форми на политическо участие и нашия анализ, е липсата на тяхно участие и интерес към местния политически живот, както е видно от тяхното ниско ниво на избирателна активност. Съществуват три хипотези, които биха могли да обяснят този феномен: първо, това е въпрос на време. Румънската миграция е съвсем отскоро и може да не е имало достатъчно време да бъде развит политически интерес. Ако румънците създадат постоянни общности в Испания, второто поколение мигранти е вероятно да имат сходни политически нагласи като своите испански съседи.⁶⁰ Второ, тя може да бъде въпрос на културен статус. Статусът да бъдеш или

⁵⁹ González et al. Participació política i joves. Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana. Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya. Col·lecció Estudis, 22, Barcelona: 2007.

⁶⁰ Alarcón, Amado, et al., Joves d'origen immigrant a Catalunya, Necessitats i Demandes: Una aproximació sociològica. Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya. Col·lecció Estudis, 27, Barcelona: 2010.

да не бъдеш мигрант оказва влияние върху първите етапи на процеса на миграция. Въпреки това, след пристигането на мигрантите в страната-домакин електоралното поведение се определя от процесите на (ре)социализация. Трето, тя може да бъде въпрос на ефективност. Като цяло, социалната трансформация води към общество на безразличие, в което идеологията губи сила пред управлението и неговата ефективност; важното е, че ролята на политиците също е свързана с управлението и изборите могат да бъдат разглеждани като оценка на работата, която политиците са извършили до момента. В резултат на това мигрантите-избиратели гласуват само в случаите, когато желаят да прокарат някакво решение в местната политика. Въпреки това, съществуват и други елементи, които също очевидно обясняват липсата на политическо участие на румънските граждани: възприемането на местните власти като институции, които би трябвало да избягват, за да „се избегне причиняването на проблеми“; липсата на успешни политики, разработени от институции и технократи за отслабване на стереотипите, свързани с миграцията, и благоденстващия шовинизъм; връзката им с местните езици; липсата у тях на чувство за членството към собствената им общност, която произтича от значимостта, придавана на частния сектор по време на комунизма⁶¹; и тяхната структурна зависимост от поддържащи мрежи, факт, който ги дистанцира от местните институции и граждани, а ги доближава до други румънски граждани.

Социалната интеграция означава ли политическа интеграция?

Мигрантите и приемащите страни имат различни разбирания на понятието „интеграция“. Гледната точка на приемащата държава в този случай приема, че интеграцията се отнася до процеса на превръщане в „добър каталонец или испанец“, намиране на работа, придобиване на местни обичаи и езици и участие в местни събития. Противно на това, гледната точка на мигранта разглежда интеграцията като ориентирана към постигане на по-високи нива на икономическо благосъстояние, намиране на работа, жилище, социални аспекти и изучаване (икономически полезните части на) на местния език.

⁶¹ Cosescu, Mihaela, Migration, gender and citizenship. The case of the Romanian immigrants in Spain and Italy - the theoretical approach, working paper, 2008.

В този контекст, местните жители изискват политики, насочени към повишаване на нивото на „интеграция”, докато новопристигналите имигранти не са притеснени от този проблем, тъй като политическата интеграция обикновено е свързана с колективната необходимост да се справи с някаква форма на колективна заплаха, която все още не е настъпила или не е била идентифицирана от местната политика. Следователно, липсата на интерес към местната политика не трябва да се бърка нито с липсата на интерес към политическо участие, нито с общата липса на интерес към политиката.

От друга страна, европейската политическа интеграция може да бъде свързана със създаването на чувство за принадлежност към Европа. Ясно е, че това още не е случило или, най-малко/поне, не е все още усвоено от румънските мигранти, въпреки разликата със Северна Европа. Следователно, чувството за принадлежност към Европа изглежда е по-скоро свързан с националните условия, отколкото с индивидуалните ползи от европейските миграционни закони.

Ролята на сдруженията

Сдруженията представляват вторичен етап на политическо участие, в което хората се включват в колективен проект, за да задоволят своите нужди или интереси. Те могат да бъдат свързани с много различни теми и придобиването на политическо влияние е само една от възможните причини за това.

Що се отнася до вътрешните действия на дружествата, ние открихме някои различия между институционалните очаквания и очакванията на управителите или лидерите на сдружения. Институционалните очаквания проявяват тенденция да фаворитизират местната интеграция на мигрантите, развитието на умения и пространства за интеграция и подпомагане установяването на „мостове” между мигрантите и местните власти или граждани. Обратно на това, очакванията на управителите на сдружения проявяват тенденция да бъдат обикновено ориентирани към подобряване възприятията на местните граждани за мигрантите, разчупвайки митове или стереотипи и развивайки културни подкрепящи практики и „свързващи” дейности между мигрантите и местното население.

И накрая, интеграцията в политически партии е форма на политическо участие, която може да бъде разглеждана като средно положение между индивидуалното участие и колективните конфигурации в мигрантската реалност. В Испания съществуват примери и за двете тези реалности: общо 586 неиспански граждани се кандидатираха от името на Социалистическата партия и около 500 за Народната партия на последните местни избори, докато PIRUM (Иберийската политическа партия на румънците) се кандидатира на избори за първи път.

Отвъд анализа на случая с PIRUM, би било интересно да се започне дебат около евентуалното бъдещо политическо участие на мигрантите в приемащите ги страни: ще последват ли те политическия модел ляво-дясно на техните приемащи страни? Ще последват ли те моделите на национализма, които съществуват в някои части на приемащите ги страни? Или ще последват ли посоката, предоставена от PIRUM и ще създадат ли партии, основани около собствената им идентичност?

Предполагаме, че бъдещите модели на участието в изборите е най-вероятно да съдържат смесица от всички тези възможности. Въпреки това, със сигурност е интересно, че случаят със PIRUM прибавя един допълнително възможен начин за политическо участие на мигрантите наред с по-традиционните форми на участие.

v. Българската общност в Гърция

Представяне на проучването върху българската общност в Гърция

История и значение на мигрантската общност

Присъствието на българските имигранти в Гърция за първи път се забелязва веднага след падането на режима в България през 1989 г. Ситуацията ескалира между 1997 г. и 1998 г.⁶², когато при определени условия Гърция легализира статута на лицата, които иначе са били незаконно пребиваващи в страната.⁶³ Втората голяма вълна на българската имиграция е регистрирана около 2001 г.⁶⁴; третата и последна вълна е регистрирана в периода между 2007 г. и 2009 г.⁶⁵, когато България стана член на Европейския съюз.

Гърция е сравнително лесна за достъп и е „по-евтина“ дестинация за българските имигранти в сравнение с други страни; като такава страна тя посреща 7.1% от всички български имигранти. Основната причина за това е по-късото разстояние в сравнение с други дестинации. Следователно, транспортните разходи са много по-ниски и завръщането е много по-безопасно; това са важни фактори за мигрантите, които са оставили в родината си малки деца и други членове на семейството.

В момента по неофициални данни общият брой на българите, живеещи в Гърция, е над 150 000 души. Българската общност в Гърция е втората по големина имигрантска общност след албанската общност. Българите за първи път започват да емигрират в Гърция в началото на

62 Първият институционален опит за легализиране на нелегални имигранти в Гърция се състоя през този период.

63 Първото масово влизане на български имигранти в Гърция беше извършено нелегално чрез туристическите агенции. Български „туристи“ влизат в Гърция законно, главно с групови визи като част от туристически пакети. Въпреки това, тези автобуси се връщат наполовина празни, тъй като „туристите“ са останали в Гърция. По този начин, през 1993 г. в Гърция вече имаше 7000 българи, със стабилна тенденция за продължаващ приток.

64 Това представлява второто узаконяване на нелегални имигранти в Гърция.

65 На 1 януари 2007 г. България стана пълноправен член на ЕС; до 1 януари 2009 година, обаче, са в сила изключенията относно свободното движение на лица от новите държави-членки на ЕС, т.е. България и Румъния, в редица страни, включително Гърция.

90-те години на XX в. По-голямата част от българските мигранти са се заселили в големите градски центрове на Гърция, а 30% са разположени в Атина и близките райони.

По-голямата част от българската общност се състои от жени, а средната им възраст е малко по-висока от тази на повечето имигранти, които пребивават в Гърция. По-голямата част от българските имигранти са завършили средно образование, а повечето от тези, които живеят в градските центрове, са заети в сферата на услугите, свързани с чистене и полагане на грижи за възрастни хора. В останалата част на Гърция значителен процент от българското население е заето в земеделието / животновъдството и туризма.

Социални характеристики на българските имигранти

От самото начало българската миграция в Гърция е подчертано женска, тъй като е по-трудно за българските мъже да намерят работа в Гърция. Строителството и работата в земеделието са доминирани от средата на 90-те години от албански имигранти, които масово пристигат и се установяват в Гърция в началото на 90-те години. В същото време в Гърция съществува нужда от лица, полагащи грижи за възрастни хора, както и от детегледачи, което дава възможност на българските жени-имигранти лесно да си намерят работа. Така, след 20 години миграция от България, жените все още представляват основната група на мигрантите в тази общност.⁶⁶

По-голямата част от българските жени-имигранти в Гърция са на възраст между 40 и 60 години; голям процент са разведени или вдовици и са оставили в родината малки деца и/или възрастни родители. Мъжете-имигранти в Гърция са по-млади (предимно на възраст между 25 и 45 години) и по-голямата част от тях живеят в Гърция със своите съпруги и деца. Повечето от тях са завършили средно или техническо образование, а малък процент са завършили по-високо образование.

Повечето български граждани, пребиваващи в Гърция, нямат култура за колективна организация и утвърждаване. Това намира отражение в тяхното затруднение или нежелание да се самоорганизират. Независимо от факта, че са създадени няколко организации, те не успяват да бъдат репрезентативни за цялата общност. Тези организации привличат слаб

66 Въпреки че от скоро има индикации за по-голям брой млади български мъже-имигранти в Гърция.

интерес сред българските имигранти, тъй като често те не знаят, че организациите дори съществуват. В същото време, организациите рядко успяват да разширят своята дейност с въпроси от обществен интерес, извън тези, свързани с образованието и намирането на контакти за работа. Този недостатък в представителността и колективното изразяване на българската общност затруднява институциите (държавата, политическите партии, синдикатите, или други НПО) да се доближат до българската общност институционално. Освен това, това затруднява членовете на българската общност да се идентифицират като членове на общността и със самите тези организации, както и пречи на български имигранти да се доверят на организациите, които се стремят да ги представляват. Нещо повече, тези организации често се характеризират със силна интровертност, което се прибавя към тяхната неспособност да възприемат и да проектират една по-широка загриженост за отстояването на правата, за борба с дискриминацията, и да потърсят сътрудничество с политически партии, агенции и други имигрантски организации.

Съществуват също и професионални различия между имигрантите, установяващи се в Гърция в дългосрочен план, и тези, мигриращи за по-кратък период от време. В България представителите на първата група са работили като квалифицирани работници в публичния или частния сектор⁶⁷; в Гърция още в началото те са били наети като неквалифициран персонал, в повечето случаи в частни помещения на своя работодател. Въпреки това, в професионалния им статус настъпва постепенна промяна. Научавайки гръцки език, официално легализирайки своите дипломи и други квалификации, и най-вече ставайки законни жители на Гърция, те придобиват необходимата квалификация, за да навлязат на пазара на труда на сравнително равни начала и да търсят по-добри позиции. Така, придобивайки разрешителни за пребиваване и работа, редица жени-имигранти, които първоначално вършат домакински труд, в момента работят като квалифицирани служители и по-специално в сектора на услугите. Налице е също така относително нарастване на броя на самостоятелно заетите български имигранти, главно в секторите на търговията с храни и транспорта.

Втората група от българските имигранти в Гърция – тези с относително краткосрочни перспективи за пребиваване – обикновено намират трудови места като неквалифицирани или квалифицирани работници на позиции, подобни на тези, които са имали в България.

67 Почти всички жени-имигранти, които дойдоха в Гърция преди 1997 г., са работили в българския публичен сектор.

В Гърция няма численопечатляващо второ поколение български емигранти в класическия смисъл на думата. Много малко деца са родени в Гърция от български емигранти, тъй като пристигането на първите българи е все още скорошно (началото на 90-те години). Въпреки това, след последните процеси на легализация редица жени-имигранти от България са намерили постоянна работа и впоследствие са довели своите малки деца в Гърция. Тези деца може да са родени в България, където са прекарвали първите няколко години от живота си, може би дори и първите си училищни години, но сега те продължават своето основно или средно образование в гръцки държавни училища. Някои от тези деца вече са завършили средно образование в Гърция, като или остават в Гърция като работници или студенти, или се връщат в България, за да продължат образованието си в български университети.

Взаимоотношенията на българската общност с гръцките граждани и другите общности, които живеят в Гърция

Като цяло, присъединяването на България към ЕС и официалното придобиване и установяване на права като граждани на ЕС от българските имигранти в Гърция не променят особено тяхната позиция на пазара на труда или в обществото. Така, все още има случаи на дискриминация що се отнася до условията на труд. В същото време, българските имигранти в Гърция все още са изправени пред проблемите на недеклаираната заетост, безработицата и нискокачествените позиции, които не отговарят на тяхната квалификация. Българските жени-имигранти, поради областите, в които основно са активни (услуги, свързани с грижи за други лица и почистване), са често жертви на дискриминация. Гражданството на ЕС не може да промени това, тъй като тази дискриминация е резултат от широко разпространената практика за финансово експлоатация на имигранти, които работят в тези сектори. За разлика от това, факторите, които изглежда имат най-голямо въздействие върху социалното участие на българските емигранти, са продължителността на тяхното пребиваване, познаването на местния език и способността да се намерят постоянна работа.

Няма данни за случаи на особени трудности между българските имигранти в Гърция с гръците или с други национални групи. Териториалната концентрация на българите в Атина е еднаква с тази на имигранти от други страни. Въпреки това, наблюдава се почти абсолютна липса на отношения между първото поколение българи и други националности, както на

колективно, така и на персонално ниво. За разлика от своите родители, децата на българските имигранти не само често посочват, че техните приятели са гърци, но също така, че те имат приятели от други страни, главно от Албания, Полша и Украйна.

Отношенията между българските имигранти и гърците могат да бъдат разделени на две нива. Първото ниво включва отношенията с гърците като физически лица. В този случай, връзката е неясна поради обичайното гръцко възприемане на българите като хората с по-нисък статус от техния собствен.

Второто ниво е свързано с отношенията между българите и гърците на обществени места.⁶⁸ На това ниво се появяват примери на расизъм; те обаче не са насочени към конкретни националности, а всъщност са насочени към имигрантите като цяло.

Организацията на българската общност в Гърция

Участието на българските имигранти в съществуващите организации е ограничен. Българските емигранти обикновено се държат на разстояние от колективната организация на сънародниците си и от политическия живот като цяло; от друга страна, организациите на българската общност изглежда нямат никакви значими дейности, различни от тази, свързана с училищата. Въпреки това, интересът на организациите и на самите български имигранти към социалното и трудовото участие е повишено през периода преди присъединяването на България към ЕС, когато въпросите, свързани с опазването и ползването на социалните права, са интензивни.

Ниските степени на участие на българските имигранти в съществуващите организации на българската общност в Гърция не трябва да се приписва на лични причини, свързани с популярността на техните представители и лидери. Вместо това, действителните причини могат да бъдат открити във възприятията на самите имигранти, в слабостите на тези организации, както и в недостатъците на гръцката имиграционна политика. Българската общност в Гърция е със сравнително висок образователен стандарт, докато нейният елит е изключително активен и с висока степен на образование. Старите български емигранти,

⁶⁸ Под „обществени места“ ние имаме предвид улицата, магазините, работното място и т.н., както и отношенията с държавната администрация.

които са живели в Гърция за по-дълго време, са донесли със себе си някои от характеристиките и опита на бившия комунистически режим, включително инерцията и липсата на организационни умения. За разлика от тях, по-младите българи са донесли със себе си опита от необуздания капитализъм (индивидуализъм и абсолютен приоритет на икономическите ползи), който доминира в България през последните години и които по същество ги принуждава да мигрират. Така, българската общност в Гърция се характеризира до голяма степен от липсата на култура на колективно отстояване и политическа организираност.

Освен това, налице е липса на общи цели сред българската общност в Гърция. Това се дължи на високата мобилност на българското население, което, въпреки своето дългосрочно пребиваване в Гърция, често се стреми да се върне в България, дори само временно. В същото време българската общност в Гърция също няма общи цели поради факта, че много от членовете на общността смятат своето присъствие в Гърция за временно. Нещо повече, те не възприемат ролята на своята общност като фактор в икономическия и социалния живот в Гърция (например, по отношение на заетостта, икономиката, социалната дейност и синдикализма и т.н.).

Друга важна констатация на нашето изследване е широко разпространеното схващане за неравнопоставеното положение на икономическите имигранти, въпреки присъединяването на България към ЕС. Голям брой български емигранти (предимно от първо поколение) са съгласни с твърдението, че „не можеш да бъдеш равноправен гражданин в една чужда страна, дори ако тази страна принадлежи към Европейския съюз”.

В същото време, налице е липса на организирани и системни процеси за консултации и сътрудничество между гръцките власти, които са отговорни за разработването и прилагането на имиграционна политика и имигрантските организации в Гърция. Това намалява стимулите за имигрантите да участват в организации и вероятността за същностно признаване на техните организации като „посредници” или дружества, които защитават техните права и подпомага формирането на имиграционната политика. С други думи, липсата на институционално представителство на имигрантите в различни инициативи отслабва стимулите за тяхното колективно организиране и участие. Все пак това е от съществено значение ако искат да участват колективно в институционалните процеси и механизми. И накрая, има изолирани случаи, при които държавните власти третират българите като

имигранти от трети страни, а не като граждани на ЕС, факт, който засилва убеждението сред имигрантите за (не)ефективността на техния механизъм на колективно представителство.

Що се отнася до отношенията с политическите партии и организации, съществуващите организации на българските емигранти биха могли да функционират като трамплин за членовете, които търсят възможности да участват в гръцкия обществен и политически живот. Изследването показва, че отношенията между тези организации и българските власти силно са се увеличили през последните години, което се дължи на възможността за финансиране на училищата за децата на имигрантите, пребиваващи в Гърция.

Наред с тези организации, важно е също така да се отбележи, че в Атина се публикуват вестници, които са насочени към българските имигранти в Гърция. Тези вестници имат⁶⁹ сходни характеристики с тези на имигрантски организации. Първо, те осигуряват услуги като предоставяне на информация относно административния процес във връзка с пребиваването, социалното и пенсионното осигуряване, пенсионирането, пенсиите, намирането на работа и т.н. Второ, те предоставят контакт с националния център и допринасят за запазване на националната идентичност. Такъв е специално случаят с публикациите по история на България, представянето на имигрантски произведения, както и организирането на посещения на известни българи, предимно от областта на културата, и т.н. И накрая, те представляват интересите на имигрантската общност: всеки издател или директор⁷⁰ на имигрантски вестник обикновено сформира сдружение след създаването на вестника.

Днес има четири български вестници в Гърция: *България днес*, *Български глас*, *Контакти* и *Български новини*, последният от които се подготвя и публикува в България и се разпространява в Гърция и Кипър.

69 Или обратното. Това е случай на добре познатия въпрос: кое е първо – кокошката или яйцето.

70 Точно както миграцията от България е предимно женска по пол, същият е случай с представителството на интересите (вестници и сдружения).

Политическо участие: българските граждани на местните и европейските избори

Българските емигранти в политическия живот и демократичните институции

Представянето на българската общност по отношение на кандидатите изглежда впечатляващо; по време на изборите, проведени в Гърция след присъединяването на България към ЕС (изборите за Европейски парламент през 2009 г. и общинските и регионални избори през 2010 г.), в които гражданите на Общността имаха възможност да участват, трима български имигранти⁷¹ се кандидатираха на изборите като членове на гръцки политически партии и коалиции. Въпреки това, този факт не отговаря на пропорционалното участие на българските емигранти в изборните процеси, което е особено ниско в сравнение с броя на българите с право на глас.

Въпреки участието на трима представители на българската общност, кандидатирали се от името на гръцки политически партии в последните европейски и местни избори, мнозинството от българските имигранти не приоритизират участието нито в политическия живот на Гърция, нито в другите демократични процеси. Вместо това, основната им грижа е запазването на тяхната трудова заетост; следователно, не е налице особено осъзнаване на възможното въздействие на политическото участие върху политическите събития чрез колективно действие. Процентът на българите, регистрирани в гръцките избирателни списъци, се оценява на около 2% от общия брой на българските емигранти, пребиваващи в Гърция.

Европейските избори през 2009 г. предоставят възможността на българите, живеещи в Гърция, да участват за първи път в политическия живот на новата си страна. Въпреки това, участието е изключително ниско; едва 163 български граждани се регистрират да гласуват от общо население от около 100 000 българи, живеещи в Гърция по това време.

Що се отнася до общинските избори през 2010 г., изглежда че 2 059 български граждани са упражнили правото си на глас от общ брой на населението – по оценки на организации,

71 Това са: Благородна Филевска за ПАСОК в изборите за Европейски парламент през 2009 г.; Диляна Байрактарова за партията „Общогръцка колесница на гражданите“ в област Атика на местните избори през 2010; и Недялка Карагъзова с коалицията на кандидата Йоргос Каминис за кмет на Атина в общинските избори през 2010 г. Нито една от трите кандидатки не е избрана. Всички те са работили като редактори и директори на вестници, насочени към българските имигранти в Гърция.

принадлежащи към българската общност – от над 100 000 души. Участието на българските граждани е много по-ниско от това на британски и германски граждани: 30% от британците и 18% от германските имигранти участват в последните общински избори, в сравнение с приблизително 2% от българските имигранти.

Съществуват различни причини за слабото политическо участие на българите. Българското население в Гърция се характеризира с висока мобилност, като мнозинството е трудово ангажирано сезонно или в отделни отрасли. Дори и ако не действат напълно възпиращо, работата в отделни отрасли, съчетана с вярата, че гръцкият политически живот и гръцки институции не касаят имигрантите⁷², със сигурност пречат на политизацията и активното участие на българската общност в местния политически живот.

Кризата на представителността на българските организации и липсата на адекватна информация за политическите и социалните права, които гражданството на ЕС предоставя, лишава българите от начина, по който да се подкрепи активното им участие в демократичните процеси. Освен това, отговорите, дадени от българските емигранти по време на проведените интервюта, показва както липса на култура за колективно политическо действие, така и волята да се стои настрана от политическия живот и в Гърция, и изобщо. Факторите, които допринасят за ниското участие на българските емигранти, включват също и недостатъчната информация, но не от страна на гръцката администрация⁷³, а от страна на българската преса, разпространявана в Гърция. Четирите вестника, разпространявани из цяла Гърция, предоставят ограничено покритие на изборното участие на българите, за разлика от други въпроси, като например пенсионирането и пенсиите, социалното и здравното осигуряване, осигурителните марки и установяването на трудовия стаж.

Последният фактор, който потиска участието, се явява процесът на регистрация на гражданите на ЕС в изборните списъци, тъй като негръцките граждани на ЕС имат на разположение само три месеца за тази процедура, която трябва да бъде повтаряна преди всички избори. Трябва също да имаме предвид, че изборното участие на гръцките избиратели

72 Относно отказа на гръцката държава да позволи на имигрантите да участват в политическите решения вж.: Varouxi, H. *Migration Policy and Public Administration. A human rights approach to social agencies and organisations of Civil Society. Conclusions of field research*, Working Papers 2008/17 – в рамките на изследователски проект, озаглавен „Athens and Immigration: Us and Others, Others and Us 2005—2007”, EPAN / 3rd CSF. На разположение на адрес: http://arxeio.gsdb.gr/wp/wp_varouxi.pdf.

73 Всички редактори на български вестници признаха, че са получили информация относно процесите и сроковете за участието на имигрантите в изборите от различни държавни служби, без да са поискали такава информация.

(които не е нужно да се регистрирате за всички избори поотделно) също е много слабо през последните години. Поради това трябва да е лесно за разбиране защо мобилизирането на имигрантите ще бъде още по-трудно, особено когато много българи смятат, че те са в Гърция само „за кратко време” и че са откъснати от гръцкия политически живот.

7. Заключителни бележки и препоръки

Заключителни съображения

Анализът на проучваните общности показва, че моделите на тези миграционни групи са започнали преди присъединяването на техните страни по произход в ЕС. През този период емиграцията се основава главно на икономически и политически причини. Техните истории на миграцията са започнали с туристически визи, а в някои случаи някои от имигрантите са получили статут на бежанци. Въпреки това, тази ситуация довежда огромен брой мигранти да живеят в нелегално или полулегално положение в продължение на много години. Въпреки това, присъединяването на страната им по произход към Европейския съюз е довело до легализация на тяхното присъствие и признаването на техните граждански права като граждани на ЕС.

Сред изследваните общности по-старите вълни на полските имигранти в Белгия и португалските имигранти във Франция са най-добре интегрираните, вероятно поради дългото им присъствие във Франция, в сравнение с другите общности. Въпреки това, дори когато интеграцията е успешна, политическото участие сред мигрантите от ЕС остава ниска. Това частично отхвърля предположението, че гласуването – като показателно за гражданството и притежаването на права – зависи от индивидуалното ниво на интеграция, което следва логиката на „по-високата интеграция се равнява на по-висока избирателна активност”. Видяхме, че тази логика не може да се прилага за всички проучвани общности. Например, това не е случаят с португалците във Франция, поляците в Белгия и румънците, живеещи в Испания. Тези имигранти са икономически интегрирани до известна степен, но все още е налице очевидна липса на социално-политическо участие.

Мигрантите и приемащите страни имат различни разбирания за понятието „интеграция”. Гледната точка на приемащата държава в този случай приема, че интеграцията се отнася до процеса на ставане на „добър гражданин”, намиране на работа, придобиване на местните обичаи и езици, както и участие в местни събития. За разлика от това, гледната точка на мигранта разглежда интеграция като ориентирана към постигане на по-високи нива на икономическо благосъстояние, намиране на работа, жилище, социални аспекти и научаване

на (икономически полезните части на) местния език. Следователно, липсата на интерес към местната политика не трябва да се бърка нито с липсата на интерес към политическото участие, нито с общата липса на интерес към политиката.

Въпреки това, ние споделяме предположението, че гласуването и участието в местни и европейски избори е свързана с въпроса дали имигрантите се чувстват като членове на местната общност и дали те се възприемат като членове на обединена Европа и като европейски граждани. Чувството за принадлежност към Европа изглежда е по-скоро свързано с националните условия, отколкото с индивидуалните ползи от европейските миграционни закони.

В началото на проучването посочихме, че гражданите на ЕС все още се сблъскват с пречки при упражняването на правото си на глас. Например, някои държави-членки изискват от чуждите граждани да отговарят на допълнителни условия, в случай че желаят да гласуват на европейските парламентарни и на общински избори, въпреки обстоятелството, че това не е позволено от законодателството на ЕС. Това включва притежаването на национална лична карта, издадена от въпросната държава-членка. Други държави-членки не информират адекватно ненационалните граждани на ЕС относно техните изборителни права. В същото време, нашето изследване показва, че съществуват и други бариери пред участието. Първата от тях е езикът, който не винаги се говори или разбира от имигрантските общности. При това положение имигрантите не са в състояние да следят политическите дебати и това може да доведе до политическо безразличие. Това може да се влоши от склонността на повечето имигранти, принадлежащи към проучваните общности, за се затворят в рамките на „оковите“ на имигрантската мрежа. Освен това, проучването показва също, че една от основните причини, пречатстваща участието, е липсата на информация за основните права или за самото понятие за европейското гражданство; много от гражданите на ЕС от избраните общности дори не са осведомени, че са имали възможност да гласуват на местните избори.

За да се преодолеят тези пречки, някои дейности и добри практики са приложени от местните власти и частните организации в страните, участващи в този проект.

В Белгия, община Saint-Gilles, която има най-голям брой хора от други държави-членки (30%), съставя през 2004 г. Комисия за диалог по въпросите на Европейския съюз (*Commission du dialogue sur l'Europe*), за да организира обсъждане върху полското

присъствие в Saint-Gilles и за важността на Полша за ЕС. През 2006 г., по време на европейските и местните избори, местните власти организират разяснителни кампании с цел да подкрепят и да стимулират участието на гражданите на ЕС. Също така те правят опит да намалят административните тежести и формалните пречки и информират хората за техните политически права. Освен това, те засилиха усилията си за насърчаване на участието на небелгийски граждани на ЕС, живеещи в Белгия, заедно с Бюрото за връзка Брюксел-Европа. Специално внимание е обърнато на полските жители и местните власти организират „полски дни“ (*Les Journées polonaises de Saint-Gilles*), насочени към подобряване на имиджа на Полша в Белгия, помагайки на хората да разберат полската култура и насърчавайки полската общност да участва по-активно в местния обществен и политически живот. Над 300 души участват в тези дейности. След постигнатия успех, през 2011 г. е организирано ново мероприятие.

По време на полското председателство на ЕС, община Etterbeek също организира културни събития, свързани с полската общност в областта, и едно от основните мероприятия е провеждането на среща за повишаване осведомеността сред небелгийските граждани на ЕС за участие на местните избори – с основни разисквани въпроси: целите на изборите и начинът на участие.

Що се отнася до Франция, видяхме, че Cívica играе много важна роля за нарастването на участието на португалците, както и на други европейски имигранти, които живеят в страната. Това се постига чрез предоставяне на информация на сдруженията, семействата и правителствените организации във Франция и Португалия. Също така, Cívica често работи заедно с посолствата и с обществени и частни организации и организира дейности в три основни области: тя осигурява подкрепа на кандидатите, на длъжностните лица и общините; организира дейностите, свързани с френските и португалските власти и работи по културни програми, а също така провежда и информационни и обучителни сесии, адресирани към португалските политици във Франция.

В Италия бяхме свидетели на изпълнението на проект за насърчаване на колективното общество сред младите румънци. Този проект се изпълнява от кооперация и има добри резултати в насърчаването на интеграцията. Една от основните трудности по време на началния етап е спечелването на доверието и интереса на имигрантската общност; в крайна сметка това препятствие е преодоляно с помощта на един свещеник, който е на голяма почит сред младежите и техните семейства в района по време на изпълнението на проекта.

Що се отнася до Испания, видяхме добри практики в представителните сдружения, насочени към предоставяне на възможност на хората, които те представляват, и насърчавайки ги да участват в демократичния живот на страната, в която живеят. По-специално, тези организации са фокусирани върху румънските мигранти като цяло или върху румънски роми като специфична общност с техните конкретни нужди и изисквания. В Испания няколко организации и сдружения, създадени от румънци за румънците, развиват дейности, насочени към подобряване на условията на живот на румънските мигранти чрез повишаване на осведомеността сред политиките и чрез подобряване на образа на румънските граждани, за да се улесни приемането на мигрантите. Освен това, създаването на румънската политическа партия PIRUM, който за първи път взе участие в испански местните избори през 2011 г., е първият случай на политическа партия, създадена от мигранти от ЕС. Накрая, също така е важно да се отбележи сътрудничеството между чуждестранните и местните институции и организации. Различни дейности свързват институции или организации от страната на произход с тези от приемащата страна, включително сътрудничеството между Католическата и Православната църква в масовото предоставяне на техните последователи; сътрудничество между румънските сдружения и местния център на ЮНЕСКО, както и сътрудничество между кметствата и мигрантските сдружения.

И накрая, в Гърция на европейските избори през 2009 г. и на общинските и регионални избори през 2010 г. взеха участие впечатляващ брой български кандидати: трима български имигранти се явиха като кандидати в изборните листи на гръцки политически партии и коалиции.⁷⁴

74 Тримата кандидати са: Благородна Филевска в листата на ПАСОК Евро-изборите през 2009 г., Диляна Байрактарова в листата на партия „Общогръцка колесница на гражданите“ за област Атика на местните избори през 2010 г., и Недялка Карагьозова с коалицията на кандидата Йоргос Каминис, кандидатираше се за кметското място на Атина на общинските избори през 2010 г.

Препоръки

Докладът за гражданството на ЕС за 2010 г. показва, че липсата на законодателство на ЕС не е основната причина, поради която гражданите на ЕС са изправени пред пречки при упражняване на своите права. Вместо това, тези трудности са свързани с ефективното прилагане на евросъюзните права, което да направи ползването им по-лесно на практика и да повиши осведомеността за тях.

В този смисъл, това проучване установи редица ключови препоръки към политиките и отрасловите организации:

- Разпространяване на информация (както чрез формални, така и чрез неформални канали) върху значението на политическото участие. Съществува огромна липса на информация и много чужденци – в случая на граждани на ЕС – дори не знаят, че имат право да гласуват на местни избори и на изборите за Европейски парламент!
- Популяризиране на идеята за транснационалността в местния политически контекст. Предишни политики, прилагани във връзка с интеграцията на мигрантите в местните или националните култури, следва да бъдат преразгледани, за да отразят непостоянните потоци на съвременната миграция.
- Инвестиране в езикови умения. Информацията трябва да бъде предоставяна на най-често използваните от мигрантите езици, за да бъде разбираема. Начинът, по който интернет търсачките функционират, също трябва да бъде взет предвид, за да се гарантира, че мигрантите получават необходимата им информация. Уменията, свързани с местния език, трябва да бъдат насърчавани като начин за социална интеграция.
- Мобилизиране на сдруженията и организациите, които популяризират интеграцията на мигрантите, около въпросите за участието.
- Ангажиране на медиите на различните общности (като Radio Alpha в случая на португалската общност във Франция) да участват в кампаниите за повишаване на осведомеността с цел увеличаване на участието в местните и европейските избори.
- Подобряване видимостта на общностите по социални и културни въпроси и установяване на отношения с общностите за осигуряване на тяхното участие в местния

политически живот. Това може да означава създаване на връзки между културните срещи и мобилизирането на дружествата и организациите, занимаващи се с насърчаване на интеграцията на мигрантите, особено по въпросите на участието.

- Повишаване на осведомеността сред държавните служители и представителите на държавните власти за проблемите, с които се сблъскват хора от чуждестранен произход.
- Даване права на жените и лицата за „контакт“ чрез свързване на обществения живот с политическия живот.
- Разработване и насърчаване на инициативи за поддържане на политическото и общественото участие на имигрантите. Помагане на мигрантите да разберат административните механизми за участие в изборите и политическите партии, както и насърчаване на участието им в политиката.
- Подпомагане на диалога и сътрудничеството с имигрантските общности и насърчаване на тяхното представителство в институциите на колективно изразяване и действие, както и в демократичните процеси.
- Подкрепа и засилване на социалното сближаване.
- Популяризиране на образа на мигрантските общности. Поощряване на социалното приемане на мигрантите чрез борба с ксенофобските дискурси и стереотипи, особено в политиката, и приемане на разнообразието сред имигрантската общност.
- Насърчаване на имигрантските общности да бъдат по-видими и с по-голямо влияние.

Както се подчертава в документа *Достигане до гражданите*, ЕС само ще се развива и просперира, ако гражданите са наясно и добре информирани за въздействието на политиките на ЕС върху ежедневието им живот.

Накрая, бихме искали да приключим този доклад с думите на Жан Моне: „съюзът между индивидите или общностите не е естествен; той може да бъде само резултат от интелектуален процес... имайки за отправна точка наблюдението за необходимостта от промяна. Негова движеща сила трябва да бъдат общите интереси между лица или общности”.

BIBLIOGRAPHY

PART 1

- A. WILLIAMS, *Respecting Fundamental Rights in the New Union: A Review*, in *The Fundamental of EU Law Revisited: Assessing the Impact of the Constitutional Debate* (Oxford University Press, 2007), 71.
- Directorate General for Justice, Freedom and Security, *Right of Union citizens and their family members to move and reside freely within the Union, Guide on how to get the best out of Directive 2004/38/EC*, http://ec.europa.eu/justice/citizen/files/guide_2004_38_ec_en.pdf
- Federico Forni, *Free Movement of “Needy” Citizens after the Binding Charter. Solidarity for All?* In *The EU Charter of Fundamental Rights*, edited by G. Di Federico, 2011, 1st Edition., 2011, XIX, Springer.
- G. Di Federico, *The EU Charter of Fundamental Rights*, edited by 2011, 1st Edition., 2011, XIX, pp. 77-95, Springer.
- Jacqué J. P., *Droit Institutionnel et de l’Union Européenne*, Dalloz, 4e édition.
- Mantovan C. (2007), *Immigrazione e cittadinanza. Auto-organizzazione e partecipazione dei migranti in Italia*, FrancoAngeli, Milano (ISBN: 9788846483133)
- Priolla F.-X., Siritzky D., *Le Traité de Lisbonne*, La documentation Française, 2008.
- Tesauo G., *Diritto Comunitario*, 5a edizione, CEDAM.
- V. Leary, “Citizenship. Human rights, and Diversity”, In Alan C. Cairns, John C. Courtney, Peter MacKinnon, Hans J. Michelmann, David E. Smith. *Citizenship, Diversity, and Pluralism: Canadian and Comparative Perspectives*. McGill- Queen’s Press - MQUP. pp. 247–264. ISBN 9780773518933.

PART 2

BELGIAN NATIONAL STUDY: THE POLISH COMMUNITY IN BELGIUM

- BOUSETTA Hassan, GSIR Somia, JACOBS Dirk, *Active civil participation of immigrants in Belgium*, Country report prepared for the European project POLITIS, Oldenburg, 2005. [www.uni-oldenburg.de/politis-europe].
- Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme, *Flux migratoires en provenance des nouveaux Etats membres de l'Union Européenne vers la Belgique. Tendances et perspectives*, Bruxelles, 24 février 2006.
- Direction des Election du SPF Intérieur – Statistiques officielles extraites du Registre national le 11 avril 2009, Nombre de citoyens européens inscrits en qualité d'électeurs au 1er avril : statistiques par nationalité.
[http://elections.fgov.be/index.php?id=1182&no_cache=1&print=1]
- Direction générale Institutions et Population du SPF Intérieur – Population, Statistiques, Population par nationalité, sexe, groupe et classe d'âges au 1er janvier 2006, 2008 et 2010.
[<http://economie.fgov.be/fr/statistiques/chiffres/population/structure/natact/>]
- Direction générale Institutions et Population du SPF Intérieur – Registre National, statistiques officielles des électeurs, au 1/08/2006. Données par commune, sexe et nationalité, du nombre d'électeurs inscrits et potentiels.
[<http://www.contact.rrn.fgov.be/fr/statelc/elec.php>]
- EKIERT Grzegorz, KUBIK Jan, WENZEL Michał, *Civil society in Poland – Case study*, paper prepared for international conference “The Logic of Civil Society in New Democracies: East Asia and East Europe”, Taipei, June 5-7 2009.
[http://www.cbos.pl/PL/wydarzenia/04_konferencja/konferencja.htm]
- EUROPEAN PARLIAMENT, “Turnout European elections in Poland: 2009”.
[http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/en/00082fcd21/2009-results.html?tab=20#result_turnout]
- GAŚSIOR-NIEMIEC Anna, GLIŃSKI Piotr, *Europeanization of civil society in Poland*, Rev. soc. polit., god. 14, br. 1, str 29-47, Zagreb 2007.

- Groupe d'étude de Démographique Appliquée (UCL) & Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme, *Migrations et populations issues de l'immigration en Belgique*, Rapport statistique et démographique 2009.
- Independent Research Bureau, *Quelle perception les minorités ethniques ont-elles de la Belgique ? Présentation des résultats d'une enquête auprès de populations d'origines différentes en Belgique*, Etude pour le Centre pour l'égalité des chances et la lutte contre le racisme, novembre 2009.
- Kuzma Elzbieta, « La communauté transnationale polonaise », in *Migrants de l'Est*, Agenda interculturel, n.280, Bruxelles, février 2010.
- LAMBERT Pierre-Yves, *La participation politique des allochtones en Belgique - Historique et situation bruxelloise*, Louvain-la-Neuve, Academia-Bruylant (coll. Sybidi Papers), juin 1999.
- LAMBERT, S., « 'Elus d'origine étrangère' et vie associative: quelles ressources pour la démocratie en Belgique francophone ? », in J. GATUGU, S. AMORANITIS et A. MANÇO (éds), *La vie associative des migrants: quelles (re)connaissances? Réponses européennes et canadiennes*, Paris, L'Harmattan, coll. Compétences interculturelles, 2004, pp. 135-154.
- LAMBRECHT Seppe, *Integration Patterns in urban contexts: the case of Polish immigration to Brussels*, working paper presented at the First International Conference of Young Urban Researchers (FICYUrb), June 11 - 12, 2007.
[<http://conferencias.iscte.pt/viewabstract.php?id=65&cf=3>]
- LEMAN Johan, *Sans Documents. Les immigrés de l'ombre. Latinos-Américains, Polonais et Nigériens clandestins*, Bruxelles, De Boek – Université, 1995.
- MARTINIELLO Marco, « Political participation, mobilisation and representation of immigrants and their offspring in Europe », *Willy Brandt Series of Working Papers in International Migration and Ethnic Relations*, 1/05, IMER, Malmö University, Malmö, 2005.
- MARTINIELLO Marco, REA Andrea, TIMMERMAN Christiane, WETS Johan, *Nouvelles migrations et nouveaux migrants en Belgique – Nieuwe Migraties en Nieuwe Migranten in België*, Gand, Academia presse, série Société et Avenir, Politique scientifique fédérale, 2009.
- NOËL Françoise, VANDERMOTTEN Christian, *La planification de Bruxelles dans le cadre du développement des Villes-Monde*, CRU-IGEAT-ULB, Rapport final - Juin 2004 dans le cadre de la Politique scientifique Fédérale, Programme d'actions transversales : La Belgique dans une société

mondialisée, Action III: Villes Viabes

[http://www.belspo.be/belspo/organisation/publ/rappS3_fr.stm].

- PAWLAK Mikołaj, BIENIECKI Mirosław, *Laboratories of Integration: Lessons from Belgium, Great Britain, Catalonia and Portugal*, ZW CHEPRESS-SITPChem, 2009.

[<http://www.laboratoria-integracji.pl/>]

- PHALET Karen, SWYNGEDOUW Marc, « Measuring immigrant integration : the case of Belgium », in *Migration Studies*, XL,n.152, 2003, pp.773-803.

- ROSZKOWSKA Joanna, *Creation of civil society in Poland in comparison with European experiences*, YouREC Conference Paper, November 2004.

- VANHEULE Dirk, MORTELMANS Annika, MAES Marleen, FOBLET Marie- Claire, *Temporary and circular migration in Belgium: Empirical evidence, policy practice and future options*, European Migration Network- Belgian National Contact Point, January 2011.

- Vancluysen K.,Hennau S., Ackaert J. (prom.) “Vanuit Pools perspectief. Een bevraging van de Poolse gemeenschap in Antwerpen”, Steunpunt Gelijkekansenbeleid, Consortium Universiteit Antwerpen en Universiteit Hasselt, 2011.

- VERDONCK Dimitri, *L'intégration des Prio-Arrivants en Wallonie et à Bruxelles*, Les Cahiers de la Solidarité n.29, Bruxelles, juin 2011.

- VERHEST Sabine, « La petite Pologne », *La Libre Belgique*, dossier Grand Angle, 04 mai 2007. [<http://www.lalibre.be/actu/international/article/282662/lapetite-pologne.html>]

- VERHEST Sabine, « Va-et-vient polonais », *La Libre Belgique*, dossier Union européenne - Cinq ans après le Big Bang (5/5),30/04/2009. [<http://www.lalibre.be/actu/international/article/499066/va-et-vient-polonais.html>].

- WATOR Monika, « Les femmes polonaises face aux turbulences..... des politiques familiales et du marché », *Informations Sociales*, 4/2005 (n° 124), p. 126-133.

[www.cairn.info/revue-informations-sociales-2005-4-page-126.htm]. French National Study: The Portuguese community in France

FRENCH NATIONAL STUDY: THE PORTUGUESE COMMUNITY IN FRANCE

- BOIS Paul, *Paysans de l'Ouest*, Paris, Flammarion, 1971

- CARREIRA Teresa Pires, TOME Maria-Alice, Portugais et Luso-Français. Tome I : *Double culture et identité*, Paris, CIEMI/Collection Migrations et Changements, 1994, p.13.
- CORDEIRO Albano, « *Les Portugais résidents à l'étranger. Pourquoi ne votent-ils pas ?* », Latitudes, n°10, décembre 2000, p.14. CORDEIRO Albano, « *Portugueses de França e Eleições Autárquicas Francesas* », Latitudes, n° 11, mai 2001, p.66.
- CORDEIRO Albano, « *Comment interpréter la faible participation civique des Portugais en France ? Exception ou conformisme ambiant ?* », op.cit., février 2004, pp.55-68. CORDEIRO Albano, « *Le non-exercice des droits politiques par les Portugais de France* », Hommes & Migration, n° 1256, juillet-août 2005, pp. 39-51.
- CORDEIRO Albano, « *Le non-exercice des droits politiques par les Portugais de France* », op.cit., juillet- août 2005, p.43.
- STRUDEL Sylvie, « *La participation des Portugais aux élections européennes et municipales en France* », Cahiers de l'Urmis : « *Portugais de France ; immigrés et citoyens d'Europe* » n°9, février 2004, p.76

ITALIAN NATIONAL STUDY: THE ROMANIAN COMMUNITY IN ITALY

- ANTUNES DA CUNHA Manuel, « *Pour une étude de la réception de RTP Internacional par les Portugais de France* », Cahiers de l'Urmis : « *Portugais de France ; immigrés et citoyens d'Europe* », n°9, février 2004, pp.43-54 Italian National Study: The Rumanian community in Italy
- Bertazzon L., Rasera M. (2005), «*I lavoratori immigrati dopo la grande regolarizzazione*», in Veneto Lavoro.
- Bertazzon L. (2007), «*Gli Immigrati Rumeni In Italia e In Veneto*», Veneto Lavoro.
- Binotto M., Bruno M. e Lai V. (2009), «*Ricerca Nazionale Su Immigrazione E Asilo Nei Media Italiani*», Roma, 20 dicembre.
- Caponio T., (2006), «*La Cittadinanza Elettorale. Quale Partecipazione Politica Degli Stranieri In Italia? Il Caso Delle Consulte Elettive Dei Comuni Dell'Emilia Romagna*», IX Convegno internazionale della S.I.S.E., Firenze, 14-15 Dicembre.
- Caritas (2009), «*Immigrazione. Dossier statistico 2009 – XIX Rapporto*», Idos Edizioni, Roma.

- Caritas Italiana - Fondazione Migrantes, (2010), *“XX Rapporto, Dossier 1991-2010: per una cultura dell’altro”*, Caritas diocesana di Roma, Edizioni Idos.
- Caritas Italiana - Fondazione Migrantes, (2011), *“XXI Rapporto, Dossier Statistico Immigrazione Oltre la crisi insieme”*, Caritas diocesana di Roma, Edizioni Idos.
- Castagnone E., Petrillo R. (2007), *“Immigrate Rumene e Ucraine nel lavoro di cura in Italia: due modelli migratori a confronto”*, in Cespi-Fieri, Madri Migranti. Le Migrazioni Di Cura Dalla Romania E Dall’ucraina In Italia: Percorsi E Impatto Sui Paesi Di Origine, Working papers 34, febbraio.
- Cingolani P., (2008), *“Romeni d’Italia. Migrazioni, Vita Quotidiana E Legami Transnazionali”*, Il Mulino, Milano.
- European Migration Network, (2009), *“Organisation of Asylum and Migration Policies in the EU Member States”*, European Migration Network.
- Fondazione Ismu (Iniziative e studi sulla multietnicità), (2010), *“XVI Rapporto nazionale sulle migrazioni”*, Milano.
- Human Rights Watch, (2011), *“Rapport 2011”* di Human Rights Watch (HRW).
- ISTAT, (2011), *“1° Gennaio 2011, La Popolazione Straniera Residente In Italia”*, Roma.
- Mantovan C., (2007), *“Immigrazione E Cittadinanza. Auto Organizzazione E Partecipazione Dei Migranti In Italia”*, Milano, Franco Angeli.
- Osservatorio Romano sulle Migrazioni (2010), Sesto Rapporto. Roma, Casa editrice: Idos.
- Pittau F., Ricci A. e Tima L.I. (a cura di) (2010), *“I Romeni in Italia tra rifiuto e accoglienza”*, Roma, Edizioni Idos.
- Pehoiu G., Costache A., *“The Dynamics of Population Emigration from Romania - Contemporary and Future Trends”*, World Academy of Science, Engineering and Technology 42 2010
- Popescu T., (2008), *“IMMIGRATION DISCOURSES: THE CASE OF ROMANIAN IMMIGRANTS IN ITALY”*, University of Alba Iulia, Romania.
- *Rapporto 2010* Human Rights Watch (HRW).
- Repubblica, (2011), *“Neocomunitari, un milione di voti fantasma, alle urne nelle città di residenza”*, 9 maggio.

- Rusconi S. (2010), “Italy’s Migration Experiences”, Network Migration in Europe (Online at: <http://migrationeducation.de/38.1.html?&rid=178&cHash=b18ff335ad74f6e52754cfc43318922>; accessed: 7-12-2012)
- Sigona N. (2006), “*Partecipazione Politica E Rappresentazione Mediatica Di Rom E Sinti In Italia, Ricerca Commissionata Da OSCE/ODIHR E CPRSI*”, Roma, Sala del Cenacolo, 4 Dicembre.
- Stocchiero A., (2002), “*Migration Flows and Small and Medium Sized Enterprise Internationalisation Between Romania and the Italian Veneto Region*”, in Romania on the Path to the EU: Labour Markets, Migration and Minorities, Europa-Kolleg Hamburg, Institute for Integration Research, Discussion Paper 1/2002, Hamburg.
- Tarantino F. (2010), “*Il voto dei Romeni in Italia*” in dossier *Come votano gli immigranti*”, Torino, FIERI.
- Torre A.R., (2008), Romania, in A.A. V.V., “*Migrazione come questione sociale. Mutamento sociale, politiche e rappresentazioni in Ecuador, Romania e Ucraina*”, CeSPI Working Paper n.57/2009, <http://www.cespi.it/WP/WP%2057%20rapporto%20welfare.pdf>
- Ufficio Nazionale Antidiscriminazioni Razziali (UNAR) www.unar.it/

SPANISH NATIONAL STUDY: THE ROMANIAN COMMUNITY IN SPAIN

- Anghel, Remus Gabriel, *Iregularitate și riscuri în Europa – Statut ilegal, piețe de muncă și practice transnaționale la migrant români în Milano* In *Societatea Reală – Între România și Italia*, Traectorii Migratoare, vol. 4, Editura Paidea, București: 2006
- Anghel, Remus Gabriel, *Changing Statuses: Freedom of Movement, Locality and Transnationality of Irregular Romanian Migrants in Milan*, 2008
- Alarcón, Amado, et al., *Joves d’origen immigrant a Catalunya, Necessitats i Demandes: Una aproximació sociològica*. Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya. Col·lecció Estudis, 27, Barcelona: 2010.
- J. Bailey, Adrian, *Viewpoint On Transnational Migration, Deepening Vulnerabilities, and the Challenge of Membership*, In *Migration Letters*, Volume 6, Number 1, April, Migration Letters & The London Publishers: 2009

- Baldwin-Edwards, Martin, *Migration Policies for a Romania within the European Union: Navigating between Scylla and Charybdis*, In Silasi, Grigore and Simina, Ovidiu Laurian eds. (2008): *Migration, Mobility and Human Rights at the Eastern Border of the European Union - Space of Freedom and Security*, Editura Universitatii de Vest, Timisoara: 2008
- Bauböck, Reiner, *International Migration and Liberal Democracies – The Challenge of Integration*, IWE Working Paper Series, Wien: 2001
- Bernat, Joan Serafi & Viruela, Rafael, *The Economic Crisis and Immigration. Romanian Citizens in the Ceramic Tile District of Castelló* In Journal of Urban and Regional Analysis, vol. III, 1, 2011, pp. 45-65: 2011
- Calavita, Kitty, *Immigrants at the Margins, Law, Race, and Exclusion in Southern Europe*, University of California, Irvine, Cambridge University Press, 2005.
- Castles, S. *Globalización e Inmigración*. In Aubarell, G. and Zapata, R. *Inmigración y procesos de cambio: Europa y el mediterraneo en un contexto global*. Icaria, Barcelona: 2004.
- Ciornei, Irina, *Citizenship practices and transnationalism in Spanish cities. The case of Romanian migrants*, Universidad Autonoma de Barcelona: 2009.
- Cosescu, Mihaela, *Migration, gender and citizenship. The case of the Romanian immigrants in Spain and Italy - the theoretical approach*, working paper, 2008.
- Domingo, Andreu, et al. *La inserción laboral de los inmigrantes rumanos y búlgaros en España*. Cuadernos de Geografía, n. 84: 2008 (p. 213-236).
- Donzelot, J. *L'invention du Social. Essai sur le déclin des passions politiques*. Cited in Huysmans, J. *The European Union and the securitization of migration*. Journal of Common Markets Studies, vol. 38, num. 5: 2000 (p. 751-777).
- Dueñas, D. *Jóvenes extranjeros y participación social: ¿Diferentes procesos migratorios conducen a diferentes modelos de participación?*. Revista Internacional de Organizaciones, num. 6: 2011 (p.81 - 107).
- Gomez, Juan David, *La emigración latinoamericana: contexto global y asentamiento en España*. Acciones e Investigaciones Sociales, num. 24 – 2005 (p.157-184).

- González et al. *Participació política i joves. Una aproximació a les pràctiques polítiques, la participació social i l'afecció política de la joventut catalana*. Secretaria de Joventut, Generalitat de Catalunya. Col·lecció Estudis, 22, Barcelona: 2007.
- Hiris, Liliana: *The Social Context of European East-West Migration* In Silasi, Grigore and Simina, Ovidiu Laurian eds. (2008): *Migration, Mobility and Human Rights at the Eastern Border of the European Union - Space of Freedom and Security*, Editura Universitatii de Vest, Timisoara: 2008.
- Kooiman, J. *Modern governance: New Government - Society relations*. Sage, London: 1993.
- Luminita-Constantin, Daniela: *Social-cultural Challenges to Romania's External Migration in the Perspective of Accession to the European Union* In Silasi, Grigore and Simina, Ovidiu Laurian eds. (2008): *Migration, Mobility and Human Rights at the Eastern Border of the European Union - Space of Freedom and Security*, Editura Universitatii de Vest, Timisoara: 2008.
- Makarovic, M. et al., *Social and political participation; Is there an European Convergence?.* In Adam, F., *Social capital and governance: Old and New members of the EU in Comparison*. Transaction publishers, London: 2007.
- Marcu, Sandra, *Sobrevivir a la transición. La emigración internacional de rumanos desde un enfoque territorial*. Cuadernos de Geografía, n. 84: 2008 (p. 135-152).
- Martinello, Marco and Kazin, Paul, *Racism in Paradise? – Italy: two perspectives*, Race and Class, Institute of Race Relations: 1991 downloaded: <http://rac.sagepub.com>, by Remus Anghel, February 12, 2007.
- Mirces, Alexandru and Pristavu, Anca Cristina, *Romania, Part of the European Area of Freedom, Security and Justice. Legal Aspects* In Silasi, Grigore and Simina, Ovidiu Laurian eds. (2008): *Migration, Mobility and Human Rights at the Eastern Border of the European Union - Space of Freedom and Security*, Editura Universitatii de Vest, Timisoara: 2008
- Myhill, J. *Identity, territoriality and minority language survival*. Journal of multilingual & multicultural development, Vol. 20, num. 1: 1999 (p. 34-50).
- Nacu, Alexandra, *The Politics of Roma Migration: Framing Identity Struggles among Romanian and Bulgarian Roma in the Paris region*, Journal of Ethnic and Migration Studies, November 2010.
- Pajares, Alonso & José, Miguel, *Procesos migratorios e integración sociolaboral de los inmigrantes rumanos en Cataluña*, Universitat de Barcelona: 2006, <http://hdl.handle.net/10803/707>.

- Putnam, R. *Bowling alone*. Free Press, New York: 2000.
- Ritchey P. Neal, *Explanations of Migration*, Annual Review of Sociology, Vol. 2, pp. 363-404: 1976.
- Robins, K., *The Challenge of Transcultural Diversities. Cultural policy and cultural diversity*, Council of Europe, Strasbourg: 2006.
- Sánchez, Maria Isabel, *Estrategias matrimoniales y procesos de integración social de los inmigrantes en España*. (Doctoral Thesis, Universidad Complutense de Madrid) available at: <http://eprints.ucm.es/12672>.
- Sandu, Dumitru, et al. *A country report on romanian migration abroad: Stocks and flows after 1989*. Migrationonline.cz, Multicultural Centre Prague. http://aa.ecn.cz/img_upload/f76c21488a048c95bc0a5f12deece153/RomanianMigrationAbroad.pdf.
- Sørensen, E. and Torfing, J. *Theories of democratic network governance*. Palgrave MacMillan, Hampshire: 2007.
- Suarez, Liliana and Crespo, Paloma. *Families in motion. The case of romanian women in Spain*. Migraciones, num. 21 – 2007 (p. 235-257).
- Viruela, Rafael, *Inmigrantes rumanos en España: Aspectos territoriales y procesos de sustitución laboral*. Scripta Nova – Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales, vol. X num. 222 – 2006.
- Viruela, Rafael, *Población rumana y búlgara en España: Evolución, distribución geográfica y flujos migratorios*. Cuadernos de geografía, un,m. 84: 2008 (p. 169-194).
- *** Comunități Românești în Spania, Fundația Soros Romania, 19 February, 2009, http://www.soros.ro/ro/comunicate_detaliu.php?comunicat=85#
- ***European Union, *European Governance: a white paper*. Brussels: 2001
- ****Focus Migration*, Country profiles Spain and Italy. <http://focus-migration.hwwi.de/Spain-Update-08-200.5420.0.html?&L=1>, <http://focus-migration.hwwi.de/Country-Profiles.1349.0.html?&L=1>
- ****Informe Sobre las Migraciones en el Mundo 2010. El futuro la Migracion: Creacion de Capacidades para el cambio - OIM*.

[http://publications.iom.int/bookstore/index.php?main_page=product_info&cPath=37&products_id=655&language=es\)](http://publications.iom.int/bookstore/index.php?main_page=product_info&cPath=37&products_id=655&language=es)

- ***Implicarea Bisericii în politică, Fundația Soros Romania. [http://soros.ro/ro/program_articol.php?articol=305\)](http://soros.ro/ro/program_articol.php?articol=305)
- ***Ministerio de Trabajo e Inmigración, *La participación política de las personas inmigrantes: Informe anual sobre la situación de la integración social de los inmigrantes y refugiados en 2011*. Madrid, 2011

GREEK NATIONAL STUDY: THE BULGARIAN COMMUNITY IN GREECE

» In Greek

- Amitsis, G. and G. Lazaridi, ed., *Legal and sociopolitical dimensions of immigration in Greece*, Athens: Papazissis
- Bagavos, Ch., D. Papadopoulou (Eds.), *Migration and Integration of migrants in Greek Society*, Gutenberg publishing, Athens 2006.
- Baldwin-Edwards, M. *The integration of immigrants in Athens: developing indicators and statistical measures*, Mediterranean Migration Observatory (MMO), Panteion University, Athens 2004
(http://www.immigrantwomen.gr/portal/images/ektheseis/entaksi_metanaston.pdf)
- Chletsos, M., Th. Dokos, Th. Gavroglou, *Immigrants and immigration. Economic, political and social aspects*. Pataki publishing, Athens 2001.
- Christopoulos, D., *Otherness as a power relation, Aspects of the Greek, Balkan and European Experience*, Kritiki publishing, Athens 2002.
- Kalofolias, K., *The migration issue in the Mediterranean. Spain, Italy, Greece*, Sideri publishing, Athens 2011.
- Kavounidi, T., *Characteristics of immigrants: the Greek legalization programme of 1998*, Sakkoula publishing, Athens-Thessaloniki 2002.
- Kavounidi, T., A. Polyzou, G. Mavromatis, A. Kotrotsou, D. Yiannitsas, D. Alsitzoglou & T. Avramidi (2006) *Policies for the Integration of Immigrants: The European Experience*. Athens: Hellenic Migration Policy Institute.

- Kavounidi, T., A. Kondis, Th. Lianos, R. Fakkiolas (Eds.), *Migration in Greece: Experiences, Policies, Prospects*, Vol. A, IMEPO publishing, Athens 2008,
http://emmedia.pspa.uoa.gr/resources/Publications/Pubs/Sampatakou_IMEPO.pdf
- Kontiadis, X., Th. Papatheodorou (Eds.), *The reform of migration policy*, Papazissi publishing, Athens 2007.
- Kontis, A. (ed.), *Issues of social integration of immigrants*, Papazissi publishing, Athens 2009.
- Koustenis, P., “The 2010 Municipal Elections in Athens: LA.O.S. or Kolonaki”, *Greek Political Science Review*, Issue 37, Themelio publications, Athens 2011, p. 41-68.
- Lianos, Th. (ed.), *Immigrants in Greece. Earnings, Remittances, Entrepreneurship*, IMEPO publishing, Athens 2008.
- Marvakis, Ath., D. Parsanoglou, M. Pavlou (Eds.), *Immigrants in Greece*, Ellinika Grammata publishing, Athens 2001.
- Naskou-Peraki (ed.), *Combating racism and xenophobia in Greece. A debate*, Ant. Sakkoulas publishing, Athens 2000.
- Naxakis, Ch., M. Chletsos (Eds.), *Migrants and immigration. Economic, Political and Social Aspects*, Pataki publishing, Athens 2001.
- Papadopoulou, D., *Migration, integration and citizenship: a critical view*, Papazissi publishing, Athens 2006.
- Pavlou, M., D. Christopoulos (ed.), *Greece of Migration: Social participation, rights and citizenship*, Kritiki publishing, Athens 2004.
- Riga, An.-V. (ed.), *Economic immigrants in Greece. Interculturality and education*. Gutenberg publishing, Athens 2007.
- Sabatakou, E.-A., *Interpreting the evolution of the common migration policy of the European Union: Legislative, institutional, operational evolution: Actors, structures and inter-action*, Papazissis publishing, Athens 2010.
- Schubert, L., “Immigrant organisations: Parallel societies or bridges of inclusion?”, paper presented during the colloquium titled *Civil Society and Immigration* organized by the Laboratory for the Study of Migration and Diaspora, University of Athens, Athens 2007.

- Schubert, L., *Immigrant organisations: Self-help groups or interest groups*, dissertation, Post-graduate programme in European and International Studies, Faculty of Political Science and Public Administration, National and Kapodistrian University of Athens, 2004.
- Triandafyllidou, A., *Greek Migration Policy: Problems and directions*, Policy texts No. 6, Hellenic Foundation for European & Foreign Policy, Athens 2005.
- Tzortzopoulou, M. “The position of immigrants in Greece” in Mouriki, A., M. Naoumi, G. Papapetrou (Eds.), *The social portrait of Greece in 2001*, NCSR publishing, Athens 2001, p. 45-62.
- Varouxi, Ch., “Equal Treatment of People: From Rhetoric to Reality”, in T. Kafetzis, Th. Maloutas, J. Tsiganou (eds.), *Politics, Society, Citizens. Data Analysis of the European Social Survey/ESS*, Athens 2007, NCSR, p.p. 293-314.
- Varouxi, Ch., *Migration Policy and Public Administration. A human rights approach to social agencies and organisations of Civil Society. Conclusions of field research*, Working Papers 2008/17 within the framework of the research project titled “Athens and Immigration: Us and Others, Others and Us 2005- 2007”, EPAN / 3RD CSF (http://arxeio.gsdb.gr/wp/wp_varouxi.pdf).
- Zografakis, St., “Social indicators and immigration in Greece” at NCSR, *Poverty, Exclusion and Social Disparity: Conference minutes*. Lavrion, 22-23 September 2006, NCSR publishing, Athens 2006.

» ***In English***

- Baldwin-Edwards, M., K. Apostolatou, “*Statistics and Reality: The case of Greece*” in Fassmann, H., U. Reeger, W. Sievers (eds.), *Statistics and Reality: Concepts and Measurements of Migration in Europe*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2009.
- Baldwin-Edwards, M., *Statistical Data on Immigrants in Greece. A study conducted for IMEPO*, Ministry of Interior. Final Report, 15 November, 2004. Athens. (http://aei.pitt.edu/2870/1/IMEPO_Final_Report_English.pdf).
- Kjaerum Morten, “*The Contributions of Voluntary Organizations to the Development of Democratic Governance*” in Ann McKinstry Micou & Birgit Lindsnaes (eds.), *The Role of Voluntary organizations in Emerging Democracies: Experience and Strategies in Eastern and Central Europe and in South Africa*, Institute of International Education & Danish Centre for Human Rights, Copenhagen 1993.

- Markova, E., *The Economic Performance of Bulgarian illegal and legalized immigrants in the Greek Labor market*, PhD thesis, Dep. of Economics, Univ. of Athens, 2001.
- Niessen, J., Y. Schibel, *Handbook on integration for policy makers and practitioners*, MPG, EC (http://europa.eu.int/comm./justice_home)
- Tastsoglou, E. & L. Maratou-Alipranti (eds.), *Gender and International Migration: Focus on Greece. The Greek Review of Social Research*. NCSR publishing, Athens 2003.

» ***In Bulgarian***

- Kadiiska, N., *Bulgarian immigrants in Greece tell their stories*, Vol. A., N. Kadiiska, Athens 2002
- Kadiiska, N., *Bulgarian immigrants in Greece tell their stories*, Vol. B., N. Kadiiska, Athens 2006
- Filevska, B., “*Bulgarian economic immigrants in Greece. The myth of (eternal) return*” in Tepavicharov, V., M. Markova (eds), *Ethnologia Academica 4*, Bulgarian particularities – between tradition and modernization, Gutenberg, Sofia 2008.